

Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa

Petteri Eerola
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
Huhtikuu 2014

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

PETTERI EEROLA: Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa

Pro gradu -tutkielma, 41 s.

Sosiologia

Huhtikuu 2014

Miehistä ja miehenä olon kysymyksistä puhutaan tällä hetkellä poikkeuksellisen paljon niin mediassa, politiikassa kuin arkipuheessakin. Laajentuneen miehiä ja miesten elämää koskevan kiinnostuksen myötä myös miesten oma sukupuoli-tietoisuus on lisääntynyt. Näyttää siltä, että tämän seurauksena miehet itse puhuvat ja hahmottavat itseään aiempaa enemmän nimenomaan miehinä eli tietyn sukupuolikategorian edustajina. Yhtä aikaa myös kulttuurisesti hyväksyttävät miehenä olon muodot ja tavat ovat moninaistuneet. Tämä näkyy esimerkiksi miesten osallisuuden kasvussa hoivatyössä niin kotona kuin kodin ulkopuolella. Nämä rinnakkaiset ja osittain myös päällekkäiset kehityskulut ovat todennäköisesti vaikuttaneet siihen, miten miehet itse miehenä olosta puhuvat ja kertovat.

Tässä tutkielmassa tarkastelen miehenä olon teemoja hahmottelemalla kuinka kulttuurisia maskuliinisuuskäsityksiä reflektoidaan haastattelupuheessa. Tutkielma koostuu neljästä itsenäisestä osajulkaisusta sekä niiden ympärille kirjoitetusta Tutkimusprosessi-osiosta. Osajulkaisuista yksi on empiirinen vertaisarvioitu tutkimusartikkeli, joka on tutkielmani ydin. Siinä esittämäni tutkimuskysymys kuuluu, kuinka haastateltavani kertoo itsensä osaksi toisistaan poikkeavia ja jännitteisiä maskuliinisuuden kertomuksia. Lisäksi pohdin, kuinka hahmottelemiani myötä- ja vastakerronnan käsitteitä voidaan hyödyntää haastattelupuheen analyysissä. Tutkielmani nivoutuu osaksi sekä sukupuolta kriittisesti tarkastelevaa sosiologiasta tutkimusta että kerronnallista tutkimusperinnettä.

Haastattelupuheen analyysissä osoitan, kuinka haastateltavani tuottaa rinnakkain kahta toisistaan poikkeavaa ja kulttuurisesti vastakkaisiksi tulkittavaa maskuliinisuuden kerrontaa. Maskuliinisuuden myötäkerronnaksi nimeämäni puhetapa rakentuu pitkälti perinteisiksi tulkittujen mieskäsitysten sekä maskuliinisuuden ja feminiinisyyden erojen korostamisen varaan. Maskuliinisuuden vastakerronta puolestaan kuvaa edellä mainittua kritisoivaa kerrontaa, joka rakentuu esimerkiksi miesten välisen psyykkisen läheisyyden ja hoivaavan isyyden varaan. Analyysissäni havainnollistan kuinka maskuliinisuuden kertomusta neuvotellaan vuorovaikutuksellisessa suhteessa niin omaan itseensä, lähiympäristöönsä kuin myös laajempaan kulttuuriseen kontekstiin.

Lopuksi kuvaan, kuinka myötä- ja vastakerronnan käsitteet tarjoavat analyyttisen apuvälineen vastakkaisten kertomusten havaitsemiseen haastattelupuheesta. Niiden avulla voidaan havaita sekä kertomusten sisäisiä säröjä ja epäyhtenäisyyksiä että tarkastella kertomusten moninaisuutta ja niiden välisiä suhteita. Myötä- ja vastakerronnan menetelmää lienee mahdollista soveltaa myös laajemmin erilaisten laadullisten aineistojen analyysissä. Koska monia kysymyksiä menetelmän suhteen jää kuitenkin auki, sitä tulee lähteä kehittämään eteenpäin.

Asiasanat: Maskuliinisuus, myötä- ja vastakerronta, haastattelu, kerronnallisuus, miestutkimus, sukupuolen sosiologia

Sisällysluettelo

Osa 1: Tutkimusprosessi

1. Johdanto tutkimusprosessiin.....	1
Maskuliinisuuden käsite.....	1
Tutkielman rakenne.....	3
2. Tutkimusprosessin arviointi.....	4
Tutkielman muoto.....	4
Tutkimuseettiset kysymykset.....	5
Jatkotutkimusehdotukset.....	6

Osa 2: Alkuperäisjulkaisut

I. Kurkistuksia miestutkimuksen maailmoin.....	8
Eerola, Petteri & Harju-Veijola, Minna (2011) Kurkistuksia miestutkimuksen maailmoin. <i>Aikuiskasvatus</i> 31:3, 202–205.	
II. Hegemonista maskuliinisuutta etsimässä.....	13
Eerola, Petteri & Kuosmanen, Teemu (2011) Hegemonista maskuliinisuutta etsimässä. Kirja-arvio teoksesta Connell, R.W. <i>Masculinities</i> . <i>Aikuiskasvatus</i> 31:3, 212–214.	
III. Miesten tutkimisen menetelmät	16
Eerola, Petteri (2014) Miesten tutkimisen menetelmät. Kirja-arvio teoksesta Pini, Barbara & Pease, Bob (toim.) <i>Men, masculinities and methodologies</i> . Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä <i>Sukupuolentutkimus – Genusforskning</i> .	
IV. Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa.....	20
Eerola, Petteri (2014) Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa. Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä <i>Sukupuolentutkimus – Genusforskning</i> .	

Lähdeluettelo

Painetut lähteet.....	34
Verkkolähteet.....	40

Alkuperäisjulkaisut julkaistaan osana tätä työtä alkuperäisjulkaisijoiden suostumuksella. Tutkimusprosessi-osiossa viitataan niihin yllä olevin roomalaisin numeroin I-IV.

1. Johdanto tutkimusprosessiin

Miehiin ja maskuliinisuuksiin liittyvät kysymykset ovat tällä hetkellä monin tavoin ajankohtaisia. Vaikka keskustelua on käyty jossain muodossa jo 1960-luvulta alkaen, vuosikymmeniä jatkuneen tasa-arvokehityksen myötä sekä miehenä olosta että miesten ongelmista ja tasa-arvokysymyksistä puhutaan huomattavasti aiempaa enemmän niin politiikassa, mediassa kuin ihmisten arkipuheessakin (Jokinen 2012). Esimerkiksi vuonna 2013 mediassa keskustelua herättivät muun muassa miesten asevelvollisuus, perhevapaat ja työttömyys (HS.fi 3.8.2013; HS.fi 6.2.2013; HS.fi 5.1.2013; Kaleva.fi 4.6.2013; Suomenkuvalehti.fi 21.6.2012, päiv. 29.11.2013; Yle.fi 30.7.2013; Yle.fi 28.12.2012). Näyttääkin siltä, että laajenneen miehiä koskevan kiinnostuksen myötä myös miesten oma sukupuolitietoisuus on lisääntynyt. Samanaikaisesti osana laajempaa yhteiskunnallista kehityskulkua myös miehenä olon muodot, tai ainakin käsitykset miehistä ja maskuliinisuuksista, ovat moninaistuneet. Esimerkiksi kotona lapsia hoitavat isät ja miehiseltä alalta hoivatyöhön siirtyneet alanvaihtajat ovat korotettu viime vuosina näkyvästi esille niin mediassa, mainonnassa kuin myös politikkojenkin puheissa (Esim. Arhinmäki, Paavo 14.5.2013; Järviseudun sanomat 23.2.2010; Taloussanomat.fi 11.11.2012; Työllisyysmikkeli.fi 12.12.2012; Yle.fi 22.2.2013). Kuvattujen kehityskulkujen voidaan olettaa vaikuttaneen myös siihen, kuinka miehet itse miehenä olosta puhuvat ja kertovat.

Sekä sukupuoli että yksilön ja kulttuurin välinen vuorovaikutus ovat keskeisiä tarkastelukohteita sosiologisessa tutkimuksessa. Tässä tutkielmassa tarkastelen kyseisiä teemoja hahmottelemalla kuinka kulttuurisia maskuliinisuuskäsityksiä reflektoidaan haastattelupuheessa. Tutkielma koostuu Tutkimusprosessi-osion (Osa 1) lisäksi neljästä itsenäisestä osajulkaisusta (Osa 2). Osajulkaisuista yksi on empiirinen tutkimusartikkeli (IV), joka on tutkielmani ydin. Siinä esittämäni tutkimuskysymys kuuluu, kuinka haastateltavani kertoo itsenä osaksi toisistaan poikkeavia ja jännitteisiä maskuliinisuuden kertomuksia. Lisäksi pohdin, kuinka hahmottelemiani myötä- ja vastakerronnan käsitteitä voidaan hyödyntää haastattelupuheen analyysissä. Tutkielmani nivoutuu osaksi sekä sukupuolta kriittisesti tarkastelevaa sosiologiasta tutkimusta että yhteiskuntatieteellistä kerronnallista tutkimusperinnettä.

Maskuliinisuuden käsite

Tutkielmani keskeisin käsite on maskuliinisuus, jolla viitataan kulttuurisiin miehiin liitettäviin diskursseihin, käsityksiin ja kertomuksiin (IV). Kyseisessä merkityksessä käsitettä on käytetty 1980-luvulta alkaen pääosin yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä, vaikka sen historia on 1900-luvun ensimmäisen puoliskon psykoanalyttisessa tutkimuksessa ja sosiaalipsykologisissa sukupuolirooliteorioissa (Connell 2005). Kyseisissä tutkimustraditioissa maskuliinisuutta tulkittiin kiinteästi miesten biologiseen sukupuoleen yhteydessä olevana piirrekokoelmana. Tutkimuksissa sitä mitattiin muun muassa erilaisilla

persoonallisuustesteillä, joissa maskuliinisuus ja feminiinisyys määräytyivät toisistaan vastakkaisiksi ja toisensa poissulkeviksi piirteiksi (Huttunen 1990). Kyseisiä suuntauksia voidaan kuvata maskuliinisuuden biologisen ja identiteettiä korostavan paradigman kautta (I).

Nykyistä maskuliinisuuden paradigmaa on kutsuttu muuan muassa performatiiviseksi (I). Tarkasteltaessa kuitenkin viime vuosina tehtyä yhteiskuntatieteellistä miestutkimusta ja siinä käytettäviä käsitteitä, näyttää pikemminkin että keskustelua hallitsee yhä 1980-luvulta alkaen valtavirtaa edustanut sosiaalisen konstruktionismin mukainen maskuliinisuusparadigma. Kyseisen paradigman keskeisimpänä teoreettikkona pidetään australialaissosiologi Raewyn Connellia (II), joka kuvaa maskuliinisuuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa miehiin liittyvinä käsityksinä ja piirteinä (Connell 2005)¹. Omassa työssään hän on purkanut käsityksiä yhtenäisestä ja luonnollisesta maskuliinisuudesta hahmottelemalla, kuinka toisistaan poikkeavat maskuliinisuudet ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Maskuliinisuuksien kulttuurisia positioita Connell on kuvannut hegemoniseksi, alistaiseksi, myötämieliseksi ja marginalisoiduksi (II).

Yhteiskuntatieteellisessä miestutkimuksessa laajimman huomion Connellin maskuliinisuuspositioista on kerännyt hegemonisen maskuliinisuus (II; Nieminen 2010; Jokinen 2010; Vuori & Ojala 2013; Demetriou 2001). Sillä Connell tarkoittaa valtakulttuurin hyväksymiä käsityksiä kaikkein keskeisimmin mieheyteen ja miehenä oloon liittyvistä ominaisuuksista (Connell 2005). Käsitettä on kuitenkin kritisoitu laajasti sen elinkaaren aikana, muun muassa sen suhdetta miesten tosielämän käytäntöihin on pidetty epäselvänä (esim. Demetriou 2001; Connell & Messerschmidt 2005). Myös käsitteen soveltumista pohjoismaiseen kontekstiin on epäilty (Jokinen 2005). Useat tutkijat ovat kuitenkin nähneet hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen kertovan jotain keskeistä kulttuurisista miesideaaleista, minkä johdosta sitä on pyritty päivittämään ja viemään eteenpäin (Christensen & Qvotrup Jensen 2014; Coles 2009).

Kuten myös Connell työssään korostaa, maskuliinisuuden erilaiset muodot ja ilmentymät ovat aina aika-, kulttuuri- ja tilannesidonnaisia. Sen lisäksi, että käsitykset maskuliinisuudesta vaihtelevat maantieteellisten kulttuurien mukana, myös arjen kulttuuriympäristö vaikuttavaa siihen millaisia käsitykset miehistä ja miehenä olosta ovat. Esimerkiksi yhteiskuntaluokkaa ja maskuliinisuuskäsityksiä yhdessä tarkasteltaessa havaitaan kuinka miehuuskäsitykset rakentuvat erilaisiksi eri luokka-asetusta tulevien miesten kesken (Morgan 2005). Toisin sanoen, se mikä tulkitaan suotavaksi mieheydeksi työväenluokkaisten miesten keskuudessa, poikkeaa ylemmän keskiluokan miesten maskuliinisuuskonstruktiosta).

---

¹ Sosiaalisen konstruktionismin mukaista maskuliinisuus-käsitettä on kritisoitu muun muassa täsmällisyyden puutteesta, heteronormatiivisuudesta, monimutkaisuudesta ja epäselvyydestä (Soilevuo Grønnerød 2007; Oksanen 2007; Arminen 2006; Connell & Messerschmidt 2005). Suomessa on puhuttu sen rinnalla myös miestapaisuudesta (Veijola & Jokinen 2001). Sillä viitataan kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti miehiin liitettäviin toimintatapoihin. Miestutkija Jeff Hearn (1996) on puolestaan korostanut, että maskuliinisuuden abstraktin tarkastelun sijaan olisi mielekkäämpää kiinnittää huomio miesten käytäntöihin ja siihen, mitä miehet tekevät.

Sukupuolentutkimuksessa tätä yhteiskuntaluokan, iän, sukupuolen, seksuaalinen suuntautumisen ja etninen taustan risteämistä kutsutaan intersektionaalisuudeksi (esim. Karkulehto, Saesma, Harjunen & Kantola 2012; Hearn & Kimmel 2006).

Tässä tutkielmassa tarkastelen maskuliinisuutta ja sen kerrontaa haastattelupuheessa. Haastattelupuhe tuotetaan aina haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutustilanteessa, johon vaikuttaa useita tekijöitä (III). Näitä ovat muun muassa haastatteluympäristö (julkinen vai yksityinen tila, onko muita henkilöitä paikalla jne.) ja haastattelun luonne (onko kysymyksessä esimerkiksi asiantuntijahaastattelu vai haastateltavan arkielämän kokemuksia kartoittava haastattelu), mutta myös osapuolten käsitykset sukupuolten välisestä vuorovaikutuksesta. Tämän tutkielman tutkimusartikkelin (IV) kuvaamaa haastattelutilannetta, jossa sekä haastattelijat että haastateltavat ovat miehiä, voidaan lähestyä kahdesta tulokulmasta (III). Ensimmäinen koskee miehen sukupuolikategorian jakamista sekä elämistä ja tietämistä siitä käsin. Tämä voi näkyä haastattelussa esimerkiksi jaettuina miehenä olon merkityksinä tai miesten keskinäisenä huumorina. Tällaiset tekijät voivat omalta osaltaan vahvistaa luottamussuhteen syntymistä haastattelutilanteessa. Tämä näkökulma on lähellä feministisen tutkimuksen korostamaa ”nainen naiselle” haastattelua. Sitä on kuitenkin kritisoitu kysymällä, missä määrin edellä kuvattu miestenvälinen jakamisen ja avoimuuden tila haastattelussa on ylipäättänsä mahdollinen. Esitetyn kritiikin mukaan että intersektionaaliset valtasuhteet että käsitykset suotavasta miesten välisestä vuorovaikutuksesta pikemminkin estävät tai ainakin hankaloittavat haastattelijan ja haastateltavan välistä kohtaamista. Riippumatta siitä kumpaan tulkintaan päädytään, molemmat näkökulmat antavat ymmärtää että maskuliinisuuskäsitykset vaikuttavat haastatteluvuorovaikutukseen.

Tutkielman rakenne

Tutkielmani poikkeaa rakenteensa puolesta totutusta pro gradu -tutkielman muodosta. Sen ensimmäisessä osassa (Osa 1) esittelen lukijalle tutkielman aihepiirin, rakenteen ja arvioin tutkimusprosessiani. Toisessa osassa (Osa 2) rakennan alkuperäisjulkaisujen pohjalta kokonaisuuden, joka etenee miesten ja maskuliinisuuksien tutkimuksen yleisemmästä hahmottelusta (I; II; III) empiiriseen tutkimukseen maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronnasta haastattelupuheessa (IV).

Tutkielman alkuperäisjulkaisuista ensimmäinen (I) on katsaus, jossa tutustutan lukijan monitieteiseen miestutkimukseen. Katsauksessa esittelen miestutkimuksen kenttää ja sillä käytyjä keskusteluja Kanadan Quebecissa keväällä 2011 järjestetyn *Future perspectives for intervention, policy and research on men and masculinities* -konferenssissa pidettyjen puheenvuorojen kautta. Hahmottelen katsauksessa sitä laajuutta ja skaalaa, jolla miestutkimusta ylipäättänsä tehdään, ja avaan käsityksiä siitä, mitä maskuliinisuudella ylipäättänsä tarkoitetaan ja miten maskuliinisuuksia on teoretisoitu. Katsauksen toinen kirjoittaja on Minna Harju-Veijola. Tutkielman toinen ja kolmas alkuperäisjulkaisu ovat kirja-arvioita. Niistä ensimmäisessä (II)

esittelen Raewyn Connellin teoksen *Masculinities*. Se on maailman viitatuin miestutkimuksellinen teos, joka käsittelee maskuliinisuuksien välisiä valtasuhteita. Kirja-arvion toinen kirjoittaja on Teemu Kuosmanen. Kirja-arvioista toinen (III) käsittelee Barbara Pinin ja Bob Peasen toimittamaa *Men, masculinities and methodologies* -teosta. Pohdin arviossa erityisesti miesten haastattelemiseen liittyviä kysymyksiä. Alkuperäisjulkaisuista neljäs (IV) on tutkimusartikkeli, joka muodostaa tämän tutkielman sisällöllisen ytimen ja empiirisen osuuden. Kyseisessä artikkelissa tarkastelen haastateltavani tuottamia toisistaan poikkeavia ja jännitteisiä maskuliinisuuden kertomuksia. Lisäksi hahmottelen artikkelissa myötä- ja vastakerronnan käsitteitä, joiden avulla voidaan tarkastella toisistaan poikkeavien kerronta- ja puhetapojen suhteita laajempiin kulttuurisiin käsityksiin ja kertomuksiin². Tutkielman lopussa oleva lähdeluettelo kattaa sekä Tutkimusprosessi-osan että osajulkaisut.

Tämän tutkielman kirjoitusprosessi jakautui kolmeen vaiheeseen. Kaksi ensimmäistä osajulkaisua (I; II) kirjoitin vuonna 2011 Aikuiskasvatus-lehden sukupuoli-teemanumeroon. Tämä selittää julkaisuista ensimmäisessä (I) olevan aikuiskasvatustieteellisen kontekstin. Julkaisuja kirjoittaessani en vielä tiennyt niiden tulevan osaksi tätä tutkielmaa. Kaksi jälkimmäistä osajulkaisua (III; IV) ovat sen sijaan kirjoitettu osaksi tätä työtä syksyllä 2013. Niiden kirjoitusprosessit ovat olleet ajallisesti rinnakkaisia. Tutkimusprosessi-osion (Osa 1) olen kirjoittanut keväällä 2014.

2. Tutkimusprosessin arviointi

Seuraavaksi arvioin tutkielmaani ja tekemiäni ratkaisuja koko tutkimusprosessin kannalta. Pohdin ensin tekemääni valintaa tutkielmani muodosta, jonka jälkeen avaan työhöni liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä. Lopuksi ehdotan muutamia jatkotutkimusaiheita, joita tutkielmani pohjalta on havaittavissa. Tutkielmani loogisen etenemisen kannalta tämä luku kannattaa lukea vasta alkuperäisjulkaisuiden jälkeen. Työni empiiriseen artikkeliin (IV) liittyviä ratkaisua olen pohtinut kyseisessä artikkelissa.

Tutkielman muoto

Yksi keskeisimmistä tutkielmatyössä tekemistäni valinnoista koskee työni yksittäisjulkaisuista kostuvaa muotoa. Päädyin osajulkaisuista koostuvaan opinnäytteeseen, koska kyseisessä muodossa julkaistava tutkielma mahdollistaa monografiagradaa paremman mahdollisuuden osallistua aiheesta käytävään tieteelliseen keskusteluun. Lisäksi se auttaa saamaan tuottamalleni tiedolle monografiavaihtoehtoa laajempaa huomiota. Tutkielman empiirisen osuuden julkaiseminen vertaisarvioidulla foorumilla on puolestaan mahdollistanut työlleni ulkopuolisen laadunarvioin jo ennen graduni hyväksymistä. Yleisemmällä tasolla voidaan myös nähdä, että jos gradun kirjoittajan tavoitteena on jatkaminen

---

² Olen liittänyt artikkelin tutkielmassa olevaan versioon täydentävän alaviitteen 4 (s. 22–23), joka ei mahtunut Sukupuolentutkimus-lehdessä julkaistavaan versioon

yliopistossa jatko-opintojen muodossa, osajulkaisuista koostuva tutkielmatyöskentely pienentää kuilua opiskelijasta väitöskirja-tutkijaksi. Näiden huomioiden voidaan nähdä oikeuttavan artikkeligradujen olemassaolo ja tulevaisuus myös yhteiskuntatieteissä, joissa ne ovat olleet toistaiseksi harvinaisia.

Kun useilla muilla tieteenaloilla tutkielmien muodot ovat monipuolistuneet esimerkiksi liike-elämän tai järjestöjen kanssa yhteistyössä tehtyjen tutkimusten lisääntyttyä, yhteiskuntatieteissä tämä kehityskulttu ei ole ottanut juurikaan tuulta allensa. Valtavirrasta formaatiltaan poikkeavilla tutkielmilla, jollaiseksi myös osajulkaisuista koostuva gradu voidaan laskea, voidaan kuitenkin avata ja kyseenalaistaa niitä käsityksiä, mitä pro gradu -tutkielman tulee olla ja millaisia tutkielmia opiskelijoiden kannattaa tehdä. Vaikka monografiaa pidetään edelleen keskeisimpänä ja arvokkaimpana yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen julkaisumuotona, oman tutkielmani pohjalta näen, että myös yhteiskuntatieteissä olisi mahdollisuuksia ja elintilaa monenkirjaville perinteisestä monografiagradusta poikkeaville ratkaisuille.

Osajulkaisuista koostuvan tutkielman haittapuolista suurin liittyy siihen kuluvaan aikaan. Koska tieteellisten lehtien julkaisukäytännöt ovat hitaita, vie esimerkiksi empiirisen artikkelin saaminen julkaistavaksi vähintäänkin useita kuukausia. Tämän tutkielman empiirisen artikkelin hyväksymisprosessi kesti noin 6 kuukautta ensimmäisen version lähettämisestä artikkelin lopulliseen hyväksymiseen. Tämä ei ole kuitenkaan opiskelijan kannalta useinkaan kovin mielekästä eikä aina edes mahdollista. Ratkaisu tähän voisi olla, että artikkelimuotoiseen tutkielmaan hyväksyttäisiin myös käsikirjoituksia joita ei ole vielä hyväksytty lehdessä julkaistavaksi. Vaikka on selvää ja tärkeää että myös jatkossa niin yhteiskunta- kuin muissakin tieteissä tutkielmaan muotoa tärkeämpi on sen sisältö, uudet ja soveltavat muodot tulisi nähdä vaihtoehtoina jotka mahdollistavat uudenlaisia tapoja tehdä tutkielmia, tuottaa tietoa ja osallistua tieteellisiin ja yhteiskunnallisiin keskusteluihin.

Tutkimuseettiset kysymykset

Kirjoittaessani tutkielmani osajulkaisuja olen pitänyt tutkimuseettisenä ohjenuoranani Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Kyseisten ohjeiden noudattamisen lisäksi yhtä tärkeää on kuitenkin tutkijan oma reflektointi siitä, kuinka hän on toiminut. Haluan itse nostaa esille kaksi keskeisesti tähän tutkimusprosessiin liittyvää kysymystä, joita on syytä tarkastella tutkimusetiikan näkökulmasta. Ensimmäinen koskee osa-julkaisuja I ja II, jotka ovat syntyneet tutkijoiden välisen yhteiskirjoittamisen tuloksena. Olen molemmissa julkaisuissa ensimmäisenä kirjoittajana, ja alkuperäisidea on molemmissa minulta lähtöisin. Olen itse kirjoittanut molemmissa julkaisuissa hahmotelman tekstien ensimmäisistä versioista, jonka jälkeen olemme yhteiskirjoittajien kanssa yhdessä ideoineet ja keskustelleet teksteistä ja kirjoittaneet niitä yhdessä. Vaikka yhteisjulkaiseminen ja yhteisjulkaisujen käyttäminen esimerkiksi väitöstutkimuksissa on keskeinen osa nykypäivän tiedemaailmaa, niin on yhä perusteltua kysyä, että kuinka iso osa opinnäytteen julkaisuista voi

olla yhteiskirjoitettuja, tai että mikä pitää olla opinnäytteen tekijän oma osuus ko. julkaisuissa. Vähimmäisvaatimuksena voidaan pitää, että tieteen avoimuusperiaatetta noudetaan myös tässä asiassa, jolloin jokaisen kirjoittajan panos tuotetulle tekstille tuodaan esille. Molemmat yhteiskirjoittajani ovat antaneet minulle luvan sisällyttää yhteisjulkaisumme tähän tutkielmaan.

Toinen pohdinta koskee omaa sidoksellisuuttani. Kirjoittaessani tämän tutkielman osajulkaisuja, ja kerätessäni tutkimukseni empiirisessä artikkelissa (IV) käyttämäni haastatteluaineistoa, olen ollut (ja olen myös kirjoitushetkellä) jatko-opiskelijana ja työsuhteessa toiseen suomalaiseen yliopistoon (Jyväskylän yliopisto). Esimerkiksi tämän tutkielman ensimmäinen osajulkaisu (I) esittelee miestutkimuksen kenttää sellaisen konferenssin pohjalta, jossa pidin itse jatko-opintoihini liittyvän esitelmän. Vaikka tämän tutkimuksen osajulkaisut eivät suoranaisesti liity jatko-opintoihini, on selvää että tämä tutkielma ja toisaalla suorittamani jatko-opinnot linkittyvät jossain määrin toisiinsa, koska niissä on minulle pitkälti kyse samasta asiasta; akateemisesta kasvusta ja uuden oppimisesta. Kuitenkin, siitä lähtien kun olen aloittanut tietoisesti tekemään tätä tutkielmaa, olen pyrkinyt pitämään nämä tutkimukset toisistaan erillään. Olen myös nähnyt reiluksi työnantajani kohtaan liittää osajulkaisuiden kirjoittajatietoihin oman sidoksellisuuteni Jyväskylän yliopistoon.

Jatkotutkimusehdotukset

Koska hyvä tutkimus tuottaa aina vastausten ohella myös uusia kysymyksiä, teen lopuksi muutamia ehdotuksia siitä, millaisia kysymyksiä yhteiskuntatieteellisen miestutkimuksen piirissä tulisi ottaa seuraavaksi huomioon. Ensimmäinen huomioista koskee miestutkimuksen metodologiaa. Jatkossa tulisi entistä huolellisemmin kiinnittää huomiota siihen, kuinka miehiä tutkitaan (III). Tämä tarkoittaa vähimmillään sitä, että menetelmien, aineistojen ja teorioiden sukupuolipositiviteiden reflektointi tulee liittää kiinteäksi osaksi tutkimusta. Myös miestutkimuksen metodista työkalupakkia olisi syytä laajentaa valtavirraksi muodostuneiden haastattelututkimusten ulkopuolelle. Samoin kysymykset maskuliinisuuden globalisoitumisesta tulee huomioida (I; II; III).

Toinen jatkotutkimusehdotukseni koskee mies- ja maskuliinisuustutkimuksen tutkimuskohteita. Yhteiskuntatieteiden ja sukupuolentutkimuksen kentillä tehtävä miestutkimuksen on perinteisesti tutkinut miehenä olon kulttuurisia käsityksiä ja malleja, eli esimerkiksi sitä mitä miehet puhuvat ja kuinka miestä kuvataan. Osallistun myös itse tällä tutkimuksella kyseiseen keskusteluun. Tärkeää olisi kuitenkin tutkia sukupuolisilmälasiin lävitse myös Suomessa sitä, mitä miehet ”oikeasti” tekevät, miten he kokevat ja kuinka he elävät. Tämä voisi lisätä vuoropuhelua ja avata myös uusia mahdollisuuksia vastavuoroiseen yhteistyöhön tutkijoiden ja käytännön miestyötä tekevien toimijoiden välillä. Kansainvälisesti näin näyttää jo käyneen (I).

Huomioista viimeinen koskee miestutkimuksen sijaan laadullisen ja sukupuolitietoisien haastattelututkimuksen metodeja yleisemmin. Kuten tämän tutkielman osajulkaisuissa (III) osoitan, miesten haastattelemista niin mies- kuin myös naishaastateltavan toimesta on tutkittu varsin mittavasti erityisesti kansainvälisesti, mutta myös Suomessa. Myös nainen naista haastattelemassa -teema ollut edustettuna erityisesti sukupuolentutkimuksen kentällä. Sen sijaan tutkimukset, joissa naishaastateltava kertoo mieshaastattelijalle elämästään, ovat huomattavasti harvinaisempia. Tämän dynamiikan tarkastelu avaisi kuitenkin lisää haastattelutilanteiden sukupuolittunutta luonnetta ja auttaisi ymmärtämään paremmin sukupuoliin liitettäviä odotuksia ja käsityksiä.

I. Kurkistuksia miestutkimuksen maailmoihin

Konferenssikatsaus: Future perspectives for intervention, policy and research on men and masculinities, Quebec City, Canada, March 09-11, 2011.

Alkuperäisjulkaisu: Eerola, Petteri & Harju-Veijola, Minna (2011). Kurkistuksia miestutkimuksen maailmoihin. Aikuiskasvatus 31 (3), 202–205

Kuusitoista vuotta sitten Juha Suoranta (1995) kysyi Aikuiskasvatuksen sivuilla: Miestutkimus tulee, oletko valmis (aikuiskasvatus)? Päätimme tarkastella asiaa osallistumalla 9.–11.3.2011 Quebec Cityssä, Kanadassa järjestettyyn kansainväliseen miestutkimuskonferenssiin ”Future perspectives for intervention, policy and research on men and masculinities”. Kanadan vanhimmassa Université Laval -yliopistossa järjestettyyn konferenssiin osallistui papereineen yli 200 tutkijaa noin 30 eri maasta. Maantieteellisestä etäisyydestä ja kielestä huolimatta – englannin ohella ranska oli toinen konferenssin pääkielistä – esimerkiksi kaikki pohjoismaat olivat Islantia lukuun ottamatta edustettuina. Kolmen tutkijan ”suomalaisdelegaatiomme” sopeutui hyvin Quebecin provinssin pääkaupungin sääolosuhteisiin – lunta, loskaa ja räntää oli yhtä paljon kuin samaan aikaan Suomessakin...

Konferenssin järjestämisestä vastasi kanadalaisista yhteiskuntatieteilijöistä koostuva Masculinities & Society -tutkijakollektiivi. Yhteiskuntatieteilijöiden ohella konferenssiin osallistui paljon mm. kasvatustieteilijöitä, humanisteja ja antropologeja. Eurooppalaisiin tieteellisiin konferensseihin peilattuna erityisen keskeistä oli ”kenttäväen” – miestyöntekijöiden, kasvatusammattilaisten, sosiaalialan ammattilaisten jne. – osallistuminen konferenssiin sekä omien papereiden kanssa että aktiivisina keskustelijoina. Sen sijaan, että osallistujat ja sessiot olisivat jakautuneet tutkija/kenttäasiantuntija-luokittelun kautta, keskinäinen vuorovaikutus oli mielekästä ja luontevaa – erityisesti koska quebeciläisistä osallistujista valtaosalla tuntui olevan kokemusta sekä tutkimuksesta että miestyöstä.

Konferenssin ohjelmatarjonta muodostui sekä plenary-luentoja sijaan järjestetyistä pääpuhujien yhdistetyistä teemapuheenvuoroista ja -keskusteluista (round tables) että perinteisistä työryhmistä (workshops). Sen sijaan että pääpuhujat olisivat koostuneet tunnetuimmista ja viitatuimmista länsimaisista miestutkijoista (esimerkiksi ns. kriittistä miestutkimusta edustavat Raewyn Connell, Michael Kimmel ja Jeff Hearn), kuulumme puheenvuoroja ympäri maailman – pääasiassa tutkijoita useilta eri tieteenaloilta edustaneita pääpuhujia oli vähintään yksi jokaisesta maanosasta.

Suomalaisesta näkökulmasta katsottuna käsiteltyjen teemojen ja kysymysten kirjo oli ilahduttavan suuri ja laaja-alainen. Keskeisimmät teemat pyöriä pöydän esitelmissä ja puheenvuoroissa olivat muun muassa paljon keskustelua herättäneen ja monelta taholta kritisoidun maskuliinisuus-käsitteen laaja-alainen

teoreettinen ymmärtäminen, miesten terveys, miehet ja maskuliinisuudet ympäri maailman ja miehuuden sosiaalipoliitikat. Työryhmissä käsiteltiin muun muassa maskuliinisuuden eriäviä muotoja, isiä, poikia, miesten tekemää ja kohtaamaa väkivaltaa, miesten seksuaalisuutta ja seksuaalisia vähemmistöjä sekä miesten työntekoa että poikien koulutusta. Teoreettisten ja tutkimusta käsittelevien tarkastelujen lisäksi työryhmissä esiteltiin useita interventioita ja mies-, isyys- ja poikatyön käytännön sovelluksia. Omat esitelmät pidimme työryhmissä ”Father involvement” ja ”Boys and school” – Petteri tarkasteli suomalaisten ensi kertaa isäksi tulleiden miesten kertomusten suhdetta isyyden mallitarinoihin ja Minna käsitteli 11–12-vuotiaiden poikien kokemuksia perhesuhteista ja perhesuhteiden vaikutusta poikien kokemaan emotionaaliseen turvallisuuteen.

Maskuliinisuudesta käsitteenä

Maskuliinisuuksien teoreettisissa tarkasteluissa peräänkuulutettiin maskuliinisuus-käsitteen laajalaisemman ymmärryksen perään. Ns. kriittisen miestutkimuksen kansainvälisesti suurimman ja tunnetuimman tieteellisen yhdistyksen AMSAn (American Men’s Studies Association) puheenjohtajan Robert Heasley’n mukaan ymmärtääksemme maskuliinisuuksia laajemmin tarkastelun fokus tulee siirtää marginaaliin – on tarkasteltava ja etsittävä uusia, yllättäviä ja kuvitteellisesta normista poikkeavia tapoja olla mies. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sekä implisiittisten maskuliinisuus-käsitysten purkamista (esimerkiksi fyysisesti voimakas, rationaalinen, heteroseksuaalisesti suuntautunut, valkoihoinen jne.) että kriittisten kysymysten esittämistä, kuten kuka on tai voi olla mies tai mikä tekee yksilöstä miehen. Heasley painotti, että ymmärrys maskuliinisuudesta tulee rakentaa uudelleen aiempaa moniulotteisemmaksi ja vähemmän normatiivisemmaksi – erilaisten maskuliinisuuksien tunnustaminen on tärkeää tasa-arvonäkökulman lisäksi myös inhimillisyyden ja hyvinvoinnin nimissä.

Maskuliinisuuden käsitteellistä ymmärrystä pohtivia puheenvuoroja jatkoi Leedsin Metropolitan yliopiston hoitotieteen professori Steve Robertson, joka kysyi, onko maskuliinisuuden käsite tullut tiensä päähän. Robertsonin kysymys pohjautui käsitettä kohtaan esitettyyn laajaan kritiikkiin. Hänen mukaan diskursseissa esiintyvä maskuliinisuus ymmärretään usein samanlaisena kaikille miehille ja Jeff Hearnin viitaten toteaa, kuinka maskuliinisuuden käsitteellä validioidaan erot miesten ja naisten toiminnassa. Robertson korostaa, että maskuliinisuuksia tulisi ymmärtää pikemminkin dynaamisina konfiguraatioina, jotka vaihtelevat ajan, paikan ja sosiaalisen todellisuuden suhteen. Raewyn Connellin mukailleen hän korostaa myös maskuliinisuuksien hierarkkisia suhteita, joita esimerkiksi eri instituutiot ja sosiaaliset rakenteet hyväksyvät. Tämä tarkoittaa, että maskuliinisuutta tuleekin tarkastella sosiaalisena ilmiönä eikä vain yksilöllisenä piirteenä.

Kenties konferenssin mielenkiintoisin teoreettista tarkastelua hakeva esitys oli Université du Québec -yliopiston sosiaalityön professori Sacha Genest Dufaultin Five paradigms to understand men and

masculinities: A proposal for an original classification, jossa hän hahmotteli kokonaiskuva maskuliinisuuden paradigman kehityskulusta. Aiemmin vastaavaa kronologisoitua on esittänyt mm. Raewyn Connell Masculinities-teoksessaan, joka vaikuttaa myös Dufaultin tulkinnan taustalla.

Dufaultin mukaan maskuliinisuuden teoreettisen ymmärryksen viisi keskeistä (ja kronologisesti etenevää) vaihetta ovat 1. biologinen, 2. identiteettiä korostava, 3. normatiivinen, 4. rakenteellinen ja 5. performatiivinen paradigma. Biologisen paradigman korostaessa miesten biologista eroa naiseen (esimerkiksi mies fyysisesti vahvempana), identiteettiparadigma korostaa sukupuolten välisiä psyykkisiä eroja (esimerkiksi mies rationaalisempana yksilönä). Normatiivinen paradigma painottaa sukupuoliroolien normittavaa luonnetta (esimerkiksi miesten toimittava ”kuten mies”) ja rakenteellinen paradigma maskuliinisuuksien monimuotoisuutta, suhteellisuutta ja tilannesidonnaisuutta (esimerkiksi ”tilanteen mukaan joustava maskuliinisuus”).

Vaikka edellä mainituilla tulkinnoilla on yhä kannattajansa, Dufaultin mukaan nykyparadigmaa edustaa Judith Butleria lainaava performatiivinen paradigma, joka korostaa sukupuolirooleja performatiivisina diskursseina (jolloin ”miestä esitetään”). Dufaultin tulkinta voidaan hahmottaa myös erilaisina ikkunoina miehisyyteen, jotka kaikki ovat yhä nyky-yhteiskunnassa läsnä, erilaisin painotuksin ja ymmärryksin ajasta, paikasta ja tilasta riippuen.

Miehet ja terveys

Miesten terveyttä käsittelevissä puheenvuoroissa korostuivat mm. yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutus miesten terveystietoisuuteen sekä käsitykseen omasta terveydestään että avun tarpeesta. Western Sydney -yliopiston terveystieteiden professorin John Macdonaldin mukaan maskuliinisuus-käsityksillä selitetään ja syrjäytetään sosiaaliset ja poliittiset tekijät, jotka voivat vaikuttaa miesten huono-osaisuuteen. Macdonaldin mukaan miesten terveyttä tutkiessa täytyy ottaa huomioon esimerkiksi sosiaalinen ympäristö, jossa miehet elävät ja työskentelevät.

Yhdysvaltalaisen Clark-yliopiston psykologian professori Michael E. Addisin mukaan amerikkalaisilla miehillä on naisia korkeampi itsemurhariski, miehet käyttävät naisia enemmän päihteitä ja ovat haluttomampia pyytämään apua tarvittaessa. Addisin mukaan sukupuolten sosiaaliset konstruktiot vaikuttavat muun muassa sekä siihen kuinka sairautta koetaan ja tunnetaan että kuinka siitä kerrotaan. Lisäksi hän myös korostaa, kuinka sukupuoliroolit vaikuttavat sekä käsityksiin että kokemuksiin oppimisesta ja koulutukseen osallistumisesta – toistaiseksi esimerkiksi Suomessa sukupuolten välisiä koulutuseroja ei ole tarkasteltu tästä näkökulmasta.

Se, että konferenssiin osallistui tutkijoiden lisäksi huomattavasti myös miesten parissa työskenteleviä ”kenttätöntekijöitä”, näkyi työryhmäesitelmissä. Miesten terveys -teemaan liittyen keskustelua herättivät

myös mm. kysymykset siitä, kuinka esimerkiksi terveydenhuolto-organisaatiot työntekijöineen pystyisivät ymmärtämään paremmin vaikkapa kulttuurillisten maskuliinisuuksien vaikutuksia miesten terveyskäyttäytymiseen. Esimerkkinä voidaan pohtia tilannetta, jossa terveydenhuollossa vallitsee sekä yksilöllisellä että organisaatio-tasolla käsitys siitä, että yksittäisen miehen vastahankainen asenne terveydenhuoltoa kohtaan on selitettävissä yksilöllisillä tekijöillä, vaikka syyt voivat löytyä myös vallitsevista maskuliinisuuskäsityksistä. Tällaisia maskuliinisuuskäsityksiä on esimerkiksi se, millaista hoitoa ja apua tietyssä kulttuurissa elävä mies on kykeneväinen ja valmis vastaanottamaan. Näyttää siltä että sekä tutkimus- että miestyötä ymmärtävien siltanrakentajien – jollaiseksi kyseinen konferenssi voidaan nähdä – merkitys tiedonrakentajina korostuu, kun pohditaan esimerkiksi, kuinka miesten aktiivista osallistumista terveydenhuoltopalveluihin voitaisiin helpottaa tai kuinka terveydenhuoltohenkilökuntaa voitaisiin ohjata tunnistamaan sukupuoliroolien vaikutusta miesten terveyskäyttäytymiseen.

Länsimainen käsitys dominoi

Länsimaista viitekehystä laajempi lähestyminen maskuliinisuuksiin oli yksi konferenssin keskeisiä teemoja. Pääpuhujista Gilles Tremblay Lavalin yliopistosta korosti, kuinka akateeminen ymmärrys maskuliinisuudesta pohjautuu pitkälti länsimaissa tehtyyn (mies) tutkimukseen. Kuitenkin ymmärtääksemme maskuliinisuutta laajemmin tutkijoiden tulee ottaa huomioon erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset todellisuudet. Myös Juan Carlos Ramirez Rodriguez Guadalajaran yliopistosta Meksikosta ja Sanjay Singh M.G. Kashi Vidyapathy-yliopistosta Intiasta korostivat maskuliinisuuksien tarkastelua kriittisessä valossa. Singhin mukaan intialaisten miesten on vaikeaa täyttää ympäristönsä heihin kohdistamat miehenä olemisen vaatimukset. Voidaan myös kysyä, kuinka tämä eroaa esimerkiksi suomalaisten miesten ja poikien todellisuudesta, jossa huono-osaisuus ja pahoinvointi ovat sukupuolittuneet.

Myös Masculinities around the world -työryhmän paperit lähestyivät maskuliinisuuksia paikalliselta tasolta. John Crownover CARE International -järjestöstä tarkasteli Balkanin alueen poikien ongelmia sukupuoliroolien, terveyden ja väkivallan alueilla ja Scott North Osakan yliopistosta pohti esitelmässään japanilaisten miesten kyvyttömyyttä työn ja perheen yhteensovittamiseen. Färsealainen antropologi Firouz Gaini (University of the Faroe Island) käsitteli esitelmässään maskuliinisuuden muutosta sankaritarinoiden muutoksen kautta, Uumajan yliopiston Isabel Goicolean ja Ann Ohmanin tarkastellessa ecuadorilaisten nuorten miesten maskuliinisuus-käsitysten muutosta perinteisestä ”machismo”-kulttuurista kohti tasa-arvoisempia ja moninaisempia tapoja olla mies.

Kasvatus- ja aikuiskasvatus marginaalissa

Kuten myös suomalaisissa sukupuolentutkimuskonferensseissa, kasvatus- ja aikuiskasvatukselliset kysymykset olivat marginaalissa. ”Boys and school” -työryhmästä huolimatta esimerkiksi kysymykset

miesten osallistumisesta koulutukseen jäivät tyystin käsittelemättä. Suomalaisesta näkökulmasta teema on kuitenkin mielenkiintoinen, sillä suomalaisten koulutustaso on noussut, muttei tasaisesti – esimerkiksi naisten osuus korkeakoulutetuista on kasvanut huomattavasti miesten osuutta suuremmaksi. Vaikka asiasta on puhuttu paljon, kysymykset sukupuoliroolien vaikutuksesta tuntuvat suomalaiskeskustelusta unohtuneen. Olisikin ollut mielenkiintoista tietää, miten ja millaisia keskusteluja miesten koulutuksesta muualla maailmassa käydään.

Mitä konferenssi tarjosi kahdelle väitöstutkimuksensa ensimmäisellä puoliskolla olevalle tohtorikoulutettavalle? Sen lisäksi, että pääpuhujien puheenvuorot ja työryhmäkeskustelut olivat inspiroivia ja herättivät paljon uusia kysymyksiä, keskeinen merkitys konferenssimatkalle syntyi tutkijayhteisöön kuulumisen ja osallistumisen kautta. Koska mies-, isyys- ja poikatutkimuksen tutkijakunta on Suomessa hyvin pientä, oli hienoa tavata ja tutustua samoista kysymyksistä kiinnostuneisiin kollegoihin ympäri maailmaa – kansainvälistä verkostoitumista siis. Esimerkiksi, saimme molemmat useita hyödyllisiä kontakteja, joista on todennäköisesti sekä iloa että hyötyä myös tutkijauralla. Myös omista esitelmistä saamamme positiivinen palaute – sekä hyödylliset vinkit että kriittiset kehitysehdotukset – olivat tärkeitä kansainvälistä uraa aloitteleville tutkijoille. Suomalaisittain tuttuihin tieteellisiin konferensseihin peilattaessa oli sekä mielenkiintoista että opettavaista osallistua konferenssiin, jossa teoria ja käytäntö vuorottelivat. Myös näin voi tehdä.

Ja entä vastaus Suorannan esittämään kysymykseen? Näyttää siltä, että ainakaan vielä miestutkimus ja aikuiskasvatus niin Suomessa kuin kansainvälisestikään eivät ole toisiaan löytäneet. Epäilemme, että kysymys olisi siitä, ettei aikuiskasvatus taipuisi miestutkimuksellisiin teemoihin tai toisinpäin. Tärkeää olisikin, että sukupuolikysymyksiä – sukupuoleen katsomatta – ei aikuiskasvatuksen piirissä siirrettäisi syrjään, vaan jopa ”kaivettaisiin ne esille”. Sama koskee sukupuolentutkimusta. Aikuiskasvatuksellinen ymmärrys kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta voi tarjota avartavia näkökulmia myös sukupuoliteemoihin. Tämä kaikki yhdistettynä teorian ja käytännön sulavaan vuoropuheluun – kuka ottaisi ideasta kopin?

II. Hegemonista maskuliinisuutta etsimässä

Kirja-arvio teoksesta: R.W. Connell 2005. Masculinities. Berkeley, CA: University of California Press.

Alkuperäisjulkaisu: Eerola, Petteri & Kuosmanen, Teemu (2011) Hegemonista maskuliinisuutta etsimässä. Aikuiskasvatus 31 (3), 212–214.

Mies- ja maskuliinisuustutkimuksen viitatuin tutkija on australialainen Raewyn (ent. R.W.) Connell. Erityisesti sukupuolta ja koulutusta käsittelevästä tuotannosta tunnetun Sydneyn yliopiston professorin (tiede)maailman laajuinen läpimurtoteos oli vuonna 1995 ensijulkaisunsa saanut *Masculinities*. Alkuperäisen teoksen 16 vuoden takaisesta ilmestymisestä huolimatta teos on edelleen ajankohtainen – Google Scholar -tietokannan mukaan teokseen kohdistetuista 3500 viittauksesta yli puolet on tehty vuoden 2005 jälkeen – jonka lisäksi sitä on käännetty yhä 2000-luvulla useille kielille. Käsissämme oleva, uusittu englanninkielinen painos julkaistiin vuonna 2005.

Tässä tekstissä keskitymme erityisesti kirjan myötä esille nostettuun hegemonisen maskuliinisuuden käsitteeseen. Vaikka Connell on työskennellyt käsitteen parissa jo 1980-luvulta alkaen, suurimman huomionsa se on saanut vasta *Masculinities*-teoksen myötä. Kyseessä on yksi keskeisimmistä ja käytetyimmistä mies- ja maskuliinisuustutkimuksen käsitteistä.

Vuoden 2005 painos muodostuu kolmesta ensimmäisen painoksen osasta sekä Connellin kirjoittamasta uudesta johdantoluvusta. Ensimmäisessä osassa Connell esittelee maskuliinisuustutkimuksen keskeisimmät suuntaukset tarkastellessaan muun muassa maskuliinisuuden sosiaalista luonnetta ja maskuliinisuustutkimuksen historiaa. Toinen osa koostuu neljästä tutkimuskuvauksesta viimeisen keskittyessä maskuliinisuuden historialliseen luonteeseen ja miehuuden politiikkoihin.

Maskuliinisuus vuorovaikutuksen piirteinä

Lähtökohta on selvä – sosiaalikonstruktivistina tunnetun Connellin mukaan maskuliinisuus ja feminiinisyys eivät perustu sukupuolten ”luonnollisiin” ominaisuuksiin, vaan hän näkee ne piirteinä, joita liitetään sukupuoliin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksen alussa Connell kuvaa, kuinka yleiseen konstruktivistiseen maskuliinisuus- ja sukupuolikäsitykseen on päädytty kolmiportaisesti. Ensimmäinen yritys maskuliinisuuden tieteellistämiseen tapahtui psykoanalyttisen tutkimuksen piirissä, jonka jälkeen maskuliinisuuksien tutkimus siirtyi sosiaalipsykologisten sukupuolirooliteorioiden piiriin. Nykyistä yhteiskuntatieteellistä maskuliinisuuksien tutkimuksen paradigmaa hallitsee sosiaalikonstruktivistinen ymmärrys sukupuolesta.

Connell korostaa, kuinka maskuliinisuudet ovat aina kulttuuri- ja tilannesidonnaisia sekä muodostuvat suhteessa kulttuuriin feminiinisyyksiin. Tilannesidonnaista maskuliinisuutta hän kuvaa maskuliinisuuksien kulttuurisella repertuaarilla, josta yksilö voi valita kulloiseenkin tilanteeseen sopivan käyttäytymismallin. Näin ollen yksilö voi eri tilanteissa toimia ”kuin mies” tai esiintyä lastaan hoivaavana isänä. Maskuliinisuuksien kulttuurisidonnaisuutta Connell alleviivaa toteamalla kuinka esimerkiksi maskuliinisuuden käsitettä ei kaikissa kulttuureissa tunneta.

Purkaessaan kulttuurillista konstruktia yhtenäisestä ja ”luonnollisesta” maskuliinisuudesta Connell hahmottelee viitekehyksen, jossa hän kuvaa neljää (karikatyyristä) toistensa kanssa vuorovaikutuksessa olevaa maskuliinisuuden muotoa. Nämä ovat hegemoninen (hegemony), alisteinen (subordination), myötämielinen (complicity) ja marginalisoitu (marginalization) maskuliinisuus. Yhteiskuntatieteellisissä diskursseissa vakiintuneella, mutta kiistanalaisella hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä Connell tarkoittaa (ajan ja paikan suhteen vaihtuvan) valtakulttuurin hyväksymää maskuliinisuuden konstruktia, joka hallitsee käsityksiä normaaleista ja järkevistä tavoista ”olla mies”. Yhteiskunnallista ylivaltaa ja hallintaa kuvaavaan gramscilaiseen hegemonia-käsitteeseen viittaavaa konstruktia voidaan ymmärtää sukupuolittuneiden käytäntöjen nivoutumana, jotka pitävät yllä patriarkaalisen vallan oikeutusta sekä miessukupuolen hallitsevaa asemaa.

Alisteisiksi maskuliinisuuksiksi (euroamerikkalaisessa viitekehyksessä) Connell nimeää muun muassa homoseksuaalisten miesten maskuliinisuuden – hegemonisessa viitekehyksessä homoseksuaalisuus vertautuu feminiinisyteen. Myötämielisiksi maskuliinisuuksiksi Connell määrittelee ne maskuliinisuuksien muodot jotka eivät edusta hegemoniaa, mutta hyötyvät siitä ”patriarkaalisen osingon” – muun muassa korkea yhteiskunnallinen asema tai parempi palkka – kautta. Myötämielisiä maskuliinisuuksia edustavat miehet muodostavat Connellin mukaan kenties suurimman maskuliinisuuksien ryhmän, sillä suurin osa esimerkiksi perheitään ja vaimojaan rakastavista, kunnioittavista ja väkivallattomista miehistä saa kuitenkin osuutensa patriarkalisesta osingosta. Marginalisoiduiksi Connell nimeää muun muassa yhteiskuntaluokan tai etnisen taustan pohjalta hegemonisuudesta eroavat maskuliinisuudet.

Hegemonisen maskuliinisuuden kiistanalaisuutta kuvaa sen kohtaama kritiikki, joka on kohdistunut muun muassa käsitteelliseen epäselvyyteen ja monitulkintaisuuteen. Sitä, mihin maskuliinisuuden käsitteellä ylipäättensä viitataan, on pidetty epäselvänä – Connellin mukaan neljä keskeistä ja toisistaan keskeisesti poikkeavaa tapaa määritellä maskuliinisuutta ovat essentialistinen, positivistinen, normatiivinen ja semioottinen. Myös käsitteeseen liitetty heteronormatiivisuus on saanut kritiikkiä, sillä sen on nähty oikeuttavan ja hyväksyttävän miesten ja naisten välisiä eroavaisuuksia. Maskuliinisuuden käsitteen voidaan nähdä myös unohtavan sukupuolien sisäiset erot keskittyessään sukupuolten välisiin eroihin. Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellistä monitulkintaisuutta kuvaa kysymys siitä, kuka edustaa hegemonista

maskuliinisuutta – Marlboromiehet, elokuvatähdet, urheilijat vai huippujohtajat? Esimerkiksi sosiaalinen valta ei yksistään riitä täyttämään hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia. Käsitetä on kritisoitu myös sen kohtaamattomuudesta ”miesten eletyn elämän” kanssa, jonka lisäksi sen on nähty tuottavan yksinkertaistuksia sukupuolten välisistä suhteista.

Länsimaisen maskuliinisuuden kolonisaatio

Sittemmin, Masculinitiesin julkaisun jälkeen, Connell on jatkanut hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellistämistä esitetyn kritiikin pohjalta³. Hän puoltaa yhä käsitteen merkitysten moninaisuutta, sillä ymmärrys useista erilaisista maskuliinisuuksista on yleisesti hyväksytty miestutkimuksen parissa. Connellin mukaan hegemonisen maskuliinisuuden ei tarvitse myöskään ilmetä jokapäiväisessä elämässä tyypillisimpänä piirteenä poikien ja miesten keskuudessa. Hegemonia toimii pikemminkin esimerkkien tuottamina, kuten urheilusankareiden tai rock-tähtien muodossa. Näin hegemonia on ideaalinen malli, jota miehet ja pojat noudattavat vaihtelevissa mittasuhteissa.

Sen sijaan Connell toteaa, että ymmärrys sosiaalisista suhteista on liian yksinkertainen ja hän korostaa tarvetta laajempaan ymmärrykseen sukupuolihierarkioista. Ongelmalliseksi Connell näkee myös yleisen tulkinnan maskuliinisuudesta piirreteorian kaltaisena piirteiden kokoelmana, joiden myötä maskuliinisuuksia voidaan tarkastella kiinteiden tunnuspiirteiden myötä. Yhdessä käsitteen keskeiseksi kehityskohteeksi Connell onkin nostanut ymmärryksen ”maskuliinisuuksien maantieteestä”. Hän toteaa että maskuliinisuuden suurin murros ei ole esimerkiksi ”länsimaisen maskuliinisuuden pehmeneminen”, vaan sen kolonisaatio – länsimaisen maskuliinisuuden laajentuminen globaaliksi maskuliinisuudeksi.

Kun Masculinitiesin ensipainoksesta on kulunut puolitoista vuosikymmentä, on helppo havaita teoksen saavuttama arvostettu mutta kiistelty asema sekä yhteiskuntatieteellisessä mies- ja maskuliinisuus- että sukupuolentutkimuksessa yleisestikin ottaen. Näyttää siltä, että teos tulee myös pitämään asemansa kiistanalaisena ”uutena klassikkona”. Samanaikaisesti sen kuvamaat käsitteet, kuten hegemoninen maskuliinisuus, ovat kuitenkin jatkuvassa merkitysten läpivirtauksessa, muuttuen asiayhteyden, ajan ja paikan mukana. Tämä korostaa kyseisten käsitteiden ja sisältöjen merkitysten ymmärtämisen ja kriittisen tarkastelun merkitystä myös jatkossa.

III. Miesten tutkimisen menetelmät

Kirja-arvio teoksesta: Barbara Pine & Bob Pease (Eds.) 2013. Men, Masculinities and Methodologies. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Alkuperäisjulkaisu: Eerola, Petteri (2014) Miesten tutkimisen menetelmät. Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä Sukupuolentutkimus – Genusforskning.

Miehiä ja maskuliinisuuksia on tutkittu sukupuolisilmälasiä läpi jo 1980-luvulta alkaen. Siinä missä nais- ja sukupuolentutkimuksen menetelmiä ja metodologioita käsitteleviä kirjoja on ollut kattavasti saatavilla jo kauan, sukupuolitietoisien miesten ja maskuliinisuuksien tutkimuksen metodologinen tuntemus on ollut huomattavasti huterammalla pohjalla. Viimeaikoina tutkijat ovat kuitenkin heränneet aiheen tarkasteluun. Erityisesti englanninkielisiä miesten haastattelemista käsitteleviä artikkeleja on julkaistu viimeaikoina suhteellisen paljon. Naistutkimus-lehdessä aiheesta on kirjoittanut viimeaikoina Tuija Koivunen (2012) otsikolla ”Miten miestä haastatellaan”. Kasvaneesta kiinnostuksesta miestutkimuksen menetelmiin kertoo myös kirja *Men, Masculinities and Methodologies*. Kirja esittelee yksittäisten tutkimusesimerkkien kautta, millaisia kysymyksiä miehiä tutkittaessa tulee esiin ja tulisi ottaa huomioon sekä kuinka miehiä käsittelevää tietoa on rakennettu ja rakennetaan.

Keskeinen osa naistutkimuksen kehityskulua on ollut menetelmällinen refleksiivisyys ja itsekorjaavuus. Kirjan toimittajien mukaan sen sijaan miestutkimuksen kehittyessä tutkijat ovat laiminlyöneet alalla käytettävien metodien ja metodologioiden kyseenalaistamisen ja edistämisen. Teoksessa on pyritty avaamaan miestutkimuksen kenttää laajasti, mutta sisällön tarkasteleminen osoittaa tämän tavoitteen vain osittain täyttyneeksi. Ensinnäkin, kirja tarkastelee pääosin valkoihoisia heteroseksuaalisia miehiä. Kirjan 18 luvusta 14 käsittelee miestutkimusta englanninkielisestä, länsimaisesta kontekstista (Yhdysvallat, Iso-Britannia, Australia, Uusi-Seelanti). Myös jäljelle jäävistä luvuista, joista kaksi sijoittuu ruotsalaiseen, yksi chileläiseen ja yksi japanilaiseen kontekstiin, puolet on kirjoitettu australialaisissa yliopistossa. Toiseksi, suurin osa luvuista keskittyy miesten haastattelemiseen tai ainakin sivuaa sitä. Esimerkiksi miestutkimuksen teorioiden käyttämisestä ”miesaineiston” rinnalla olisi voitu käsitellä laajemmin. Kolmanneksi, luvuista vain yksi lähestyy miestutkimusta määrällisen tutkimuksen näkökulmasta. Nämä huomiot kertovat varmasti paljon siitä, missä, miten ja kenestä miestutkimusta ylipäättänsä tehdään. Tämä lähestymistapa kuitenkin rajaa useita miehiä ja maskuliinisuuksia ”oikean” miestutkimuksen ulkopuolelle osoittaessaan että miestutkimus ja miestutkijat eivät ole kiinnostuneita kaikista miehistä yhtälailla.

Miehiä haastattelevana ja tutkivana miehenä kiinnostuin erityisesti siitä, kuinka teoksessa käsiteltiin haastattelijan sukupuoleen liittyviä kysymyksiä. Avaan nyt lyhyesti näitä keskusteluja. Kuten useampikin

kirjoittaja eri sanankäantein toteaa, haastattelutilanne ja -kerronta eivät tapahdu sukupuolityhjiössä, vaan haastattelijan sukupuoli vaikuttaa itse haastatteluun. Nämä vaikutukset eivät ole kuitenkaan yksiselitteisiä ja -suuntaisia. Haastattelutilannetta, jossa sekä haastattelija että haastateltava ovat miehiä, voidaan lähestyä kahdesta tulokulmasta. Ensimmäinen koskee yhteisen sukupuolikategorian jakamista, elämistä ja tietämistä siitä käsin, ja sen mukanaan tuomaa yhteisyyden tunnetta. Tällöin mieshaastattelija voi näyttäytyä haastateltavalle sisäpiiriläisenä. Tämä voi näkyä haastattelussa esimerkiksi jaettuina merkityksinä miehenä olemisesta tai miesten keskinäisenä huumorina, jotka omalta osaltaan voivat vahvistaa luottamussuhteen syntymistä haastattelutilanteessa. Tämä saattaa tosin johtaa erityisesti haastattelujen ja tapaamisten toistuessa tilanteeseen jossa yhteisyyden tunne muuttuu haastateltavan näkökulmasta eräänlaiseksi ystävyudeksi jolloin hän kokee haastattelijan kuuntelijana ja tukijana. Toisaalta haastattelutilanne voi tarjota mahdollisuuden puhua toiselle miehelle tavalla, joka ei ole haastateltavalle arjessa mahdollista. Tämän lähestymistavan voidaan nähdä olevan lähellä feministisen tutkimuksen korostamaa ”nainen naiselle” haastattelua, jossa jaettu naiseus tuottaa empatiaa ja tasa-arvoa haastattelijan ja haastateltavan välille.

Miesten välistä haastattelutilannetta voidaan tarkastella myös kysymällä, missä määrin edellä kuvattu miestenvälinen jakamisen ja avoimuuden tila haastattelussa on ylipäättänsä mahdollinen. Tästä toisesta tulokulmasta katsottuna maskuliinisuuksien väliset, intersektionaaliset valtasuhteet voivat vaikeuttaa tai estää haastattelijan ja haastateltavan välisen kohtaamisen kokonaan. Esimerkiksi matalasti koulutetun, työntekijätaustaisen miehen voi olla vaikea tuntee vastauksiaan riittäviksi ja oloaan kotoisaksi, kun haastattelijana on ”yliopiston” ja ”tutkijan” statuksia kantava mies. Vastaavasti haastattelijan voi tällöin olla vaikea löytää kysymyksiä, jotka ovat haastateltavan kannalta mielekkäitä ja merkityksellisiä. Toisaalta, vaikka mieshaastattelija ja -haastateltava jakaisivatkin yhteisen koulutustaustan ja sosiaalisen aseman, käsitykset siitä, mitä toiselle miehelle voi kertoa, voivat vaikuttaa haastatteluun. Sukupuoli ei siis yksinään riitä haastattelijaa ja haastateltavaa yhdistäväksi tekijäksi, ja myös mieshaastattelija voi monessa tilanteessa olla haastateltavalle ulkopuolinen. Mieshaastattelija voi kuitenkin itse vaikuttaa siihen, kuinka positioi itsensä suhteessa haastateltavaan ja millaisena miehenä hän tälle esiintyy. Tämä valinta empaattisuuden ja kriittisen etäisyyden välillä, tai positiosta jossain niiden väliltä, tulee tehdä haastattelun aihe ja tavoite huomioiden.

Jos mieshaastattelija on ajoittain haastateltavalle sisäpiiriläinen, naishaastattelija näyttäytyy mieshaastateltavalle usein ulkopuolisena. Tämä voi näkyä esimerkiksi niin, että joitain asioita, joiden kertominen mieshaastattelijalle koettaisiin itsestäänselvytenä, saatetaan avata ja painottaa hyvinkin tarkkaan naishaastattelijalle. Toisaalta haastateltava saattaa kokea, että naishaastattelija on liian kaukana ymmärtääkseen hänen omaa todellisuuttaan ja jättää joitain asioita näin ollen kokonaan kertomatta. Haastattelijan ja haastateltavan välinen yhteisyyden tunne ja kokemus voi kuitenkin rakentua myös

sukupuolten yli. Muut yhdistävät tekijät voivat luoda yhteisyyttä huomattavasti sukupuolta enemmän, vaikka ne eivät sukupuolen vaikutusta haastattelutilanteeseen poistakaan. Naishaastattelijaan saatetaan liittää myös haastattelun kulkuun vaikuttavia sukupuolistereotyyppisiä ja tunnepohjaisia odotuksia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi oletukset haastattelijan empaattisuudesta, sosiaalisesta herkkyydestä ja helposti lähestyttävyydestä. Tämä voi johtaa siihen, että jotkut miehet kokevat helpommaksi puhua naishaastattelijalle intiimeistä ja henkilökohtaisista asioista, kuten seksistä ja parisuhde- ja elämänhallintaongelmista. Toisaalta tilanteeseen voi liittyä haastateltavan puolelta heteroseksuaalinen jännite, joka saattaa ohjata haastateltavan vastauksia.

Kirjoittajat tekevät myös monia muita mielenkiintoisia miesten haastattelemista koskevia huomioita. Haastattelun aihe vaikuttaa esimerkiksi siihen, onko haastattelu miehelle tai hänen maskuliinisuudelleen uhka vai mahdollisuus. Uhka voi nousta miehen maskuliinisuuden marginalisoimisesta ja mahdollisuus vaikkapa halutun kaltaisen maskuliinisuuden performoimisesta. Luottamuksen rakentaminen haastattelijan ja haastateltavan välille on puolestaan hankalaa erityisesti silloin, kun tutkimuksen aihe on poikkeuksellisen herkkä tai kun se marginalisoi miehen esimerkiksi perheväkivallan tekijäksi tai päihdeongelmaiseksi.

Kirjassa pohditaan myös suhteellisen laajasti kysymystä siitä, voidaanko feministiseen metodologiaan pohjautuvaa tutkimusta ylipäättänsä tehdä, kun tutkijana tai tutkittavana on mies. Kirjoittajien useimmin esittämän tulkinnan mukaan tämä on mahdollista, kunhan tutkija tunnistaa hallitsevat sukupuolittuneet valtarakenteet ja mahdollisen miespositionsa, sekä reflektoi niitä. Kirja sisältää myös uusia tai ainakin suhteellisen vähän tutkittuja avauksia, jotka käsittelevät menetelmiä muun muassa vammaisten, ikääntyvien ja johtavissa asemissa olevien miesten tutkimiseen.

Tämän kirja-arvion alussa esitettyjen huomioiden lisäksi puutteena mainittakoon, että kirja käsittelee vain aikuisia miehiä. Poikien eli tulevien miesten tutkimus on rajattu kirjan aihepiirien ulkopuolelle, vaikka sen otsikko tämän tärkeän teeman käsittelyn mahdollistaisikin. Ajoittain kirjan tekstejä lukiessa tuntuu myös siltä kuin kirjoittajat unohtaisivat että kaikki miehet eivät jaa samaa maskuliinisuutta. Myöskään heteronormatiivista oletusta naishaastattelijan ja mieshaastateltavan välisestä jännitteestä ei juuri kyseenalaisteta. Toisaalta kirjassa tulee esiin monia asioita, joihin itsekin olen miehiä haastatellessani ja tutkiessani törmännyt. Tällaisia ovat esimerkiksi haastateltavan pyrkimykset luoda yhteisyyttä ("kyllähän sä äijänä tiedät") ja tehdä eroja ("et tollanen siisti sisätyö ei todellakaan ole mulle"), väkivallasta puhuminen ("et en mä nyt ketään huvikseen turpaan lyö") ja vaikkapa oman itsensä vähättely ("tuskin osaan sanoa mitään mitä et ois muilta kuullut"). Kirjan artikkelit ovat hyvin ja selkeästi kirjoitettuja, mutta yhteenvedonomainen loppuluku tekisi kirjasta eheämmän kokonaisuuden. Esitetyistä puutteista huolimatta kirja auttaa ymmärtämään paremmin miestutkimuksen menetelmiä ja metodologioita ja saavuttaa siten

tavoitteensa. Se toimii hyvänä oppikirjana opiskelijoille ja tarjoaa sekä teoreettisia että käytännönläheisiä näkökulmia epäilemättä niin aloittelevalle kuin myös pidemmälle ehtineelle miestutkijalle.

IV. Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa

Alkuperäisjulkaisu: Eerola, Petteri (2014) Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa. Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä Sukupuolentutkimus – Genusforskning.

Miehiin liittyvät kysymykset ovat monin tavoin ajankohtaisia. Vaikka ilmiö ei ole uusi, vuosikymmeniä jatkuneen tasa-arvokehityksen myötä miesten ongelmista, tasa-arvokysymyksistä ja esimerkiksi perhevapaista puhutaan nyt huomattavasti aiempaa enemmän niin politiikassa, mediassa kuin ihmisten arkipuheessa (Jokinen 2012). Tämän seurauksena miesten oma ”sukupuolitietoisuus” lienee lisääntynyt. Miehet esimerkiksi puhuvat itsestään aiempaa enemmän nimenomaan miehinä eli tietyn sukupuolikategorian edustajina. Samanaikaisesti osana laajempaa yhteiskunnallista kehityskulkua miehenä olon muodot ovat moninaistuneet, mikä on omalta osaltaan lisännyt jännitteitä esimerkiksi ”perinteisiksi ja kiinteiksi” ja ”uusiksi ja joustaviksi” tulkittujen maskuliinisuuksien välillä (ks. Nieminen 2013). Nämä tekijät vaikuttavat siihen, mitä ja miten miehenä olosta kerrotaan.

Tässä sukupuolensosiologisessa artikkelissa osallistun kasvavaan miehiä ja maskuliinisuuksia käsittelevään akateemiseen keskusteluun (ks. Vuori & Ojala 2013; Pini & Pease 2013). Avaan maskuliinisuuden jännitteistä kerrontaa analysoimalla kolmekymppisen Teemun (pseudonyymi) kanssa tekemiäni haastatteluja. Käytän haastattelupuheen analyysissä apuvälineinä myötä- ja vastakerronnan käsitteitä, joilla kuvaan, kuinka haastateltavani joko yhtyy tai tekee eroa kulttuurisiin maskuliinisuuskäsityksiin. Käsitteet kuvaavat myös, miten haastateltavani punoo elämänsä ”punaista lankaa” useita erilaisia ja toisistaan poikkeavia kulttuurisia malleja ja puhetapoja hyödyntäen.

Artikkelin tavoite on kaksinainen. Empiirisessä osassa vastaan tutkimuskysymykseen siitä, miten haastateltavani kertoo itsenä osaksi toisistaan poikkeavia ja jännitteisiä maskuliinisuuden kertomuksia. Johtopäätöksissä osallistun keskusteluun sukupuolentutkimuksen ja kerronnallisen tutkimuksen menetelmistä arvioimalla myötä- ja vastakerronnan käsitteiden hyödynnettävyyttä haastattelupuheen analyysissä.

Maskuliinisuus

Sukupuolentutkimuksessa miehiin liittyviä diskursseja, käsityksiä, oletuksia ja ajatusmalleja on tarkasteltu maskuliinisuuden käsitteen kautta (Manninen 2010; Jokinen 2010; Arminen 2006; Connell 2005). Maskuliinisuudella viitataan muun muassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa miehiin liitettäviin käsityksiin ja piirteisiin (Connell 2005), ja miehille kulttuurisesti suotaviin ja hyväksyttäviin toimintatapoihin (Pease 1999). Käsite ei ota kantaa siihen, mitä mies ”oikeasti” on, vaan kuvaa niitä odotuksia, joita mieheksi tulkittavalle yksilölle asetetaan (Ojala & Pietilä 2013; Arminen 2006). Nämä kulttuuriset ideaalit ja

odotusarvot vaikuttavat siihen, millaisia tapoja miehet omaksuvat ja kuinka he itsestään ja elämästään puhuvat (Jokinen 2003).

Vaikka kulttuuriset käsitykset suotavista miehenä olon tavoista vaihtelevat ajan ja paikan mukaan, ovat maskuliinisiksi luetut tekijät yleisellä tasolla varsin yhteneviä.³ Maskuliinisiksi tulkittuja ominaisuuksia ovat muassa heteroseksuaalisuus, homososiaalisuus, valta ja väkivalta, menestys, suoriutuminen, ”statusaseman” merkitys, aggressiivisuus, aktiivisuus, urheilullisuus, kilpailullisuus, riskinotto, toiminnallisuus, hallitsevuus, suoriutuminen, rationaalisuus, fyysinen voima ja tunteiden kontrolli (Ojala & Pietilä 2013; Manninen 2010; Jokinen 2010; Jokinen 2000). Koska maskuliinisuus on nähty vastakohtana feminiinisyydelle, feminiinisinä pidetyt ominaisuudet, kuten yhteisöllisyys, empaattisuus ja emotionaalisuus, on tulkittu epämaskuliinisiksi.

Käsitykset maskuliinisista ominaisuuksista ja toimintatavoista kuitenkin muuttuvat. Miestutkimuksen piirissä keskustelua on herättänyt erityisesti perinteiseksi nimetyn maskuliinisuuden murtuminen ja kulttuurisesti hyväksyttävien miehenä olon muotojen moninaistuminen (Nieminen 2013; Autonen-Vaaranieniemi 2009, 35). Myös suomalaisten miesten kertomukset ja puheet näyttävät nyt erilaisilta kuin ennen, kuten voidaan huomata tarkastelemalla parinkymmenen vuoden takaisia suomalaismiesten elämäkertoja (ks. Roos & Peltonen 1994). Esimerkiksi Jorma Hännisen (1994, 117) kuvaaman ”työstä, tappelusta ja seksistä toimintaa ja välineellisyyttä korostavilla karheilla käsitteillä” puhuvan suomalaisen machon asema on kulttuurisesti marginalisoitunut, kun media nostaa entistä enemmän esiin itsestään ja ulkonäöstään huolehtivia, menestyviä, sulavatapaisia ja lapsiaan hoitavia miehiä. Näyttää myös siltä, että miehenä oloon liitettävät määreet eivät ole enää yhtä sitovia kuin aiemmin. Vaikka miehenä olosta on ollut myös aiemmin mahdollista kertoa eri tavoin (Hyvärinen 1994), on yhä haastavampaa sanoa, millaisia kulttuurisesti hallitsevat maskuliinisuuskäsitykset tällä hetkellä Suomessa ovat.

Kerronnallinen menetelmä

Olen toteuttanut artikkelissa kuvaamani tutkimuksen soveltaen kerronnallisia tutkimusmenetelmiä. Kerronnallisuus eri merkityksissään on ollut tutkimuskohteena lukuisilla eri tieteenaloilla kirjallisuudentutkimuksesta visuaaliseen kulttuuriin (esim. Jokinen 2004; Vänskä 2006). Oma tutkimukseni

---

³Intersektionaaliset (ks. esim. Karkulehto, Saresma, Harjunen & Kantola 2012) käsitykset maskuliinisuudesta vaihtelevat maantieteellisten kulttuurien lisäksi muun muassa yhteiskuntaluokan, iän, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen ja etnisen taustan mukaan (Hearn & Kimmel 2006; Morgan 2005). Suurin osa Suomessa luettavasta miestutkimuksesta on kuitenkin tehty Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Australiassa, ja se keskittyy pitkälti valkoisten, heteroseksuaalisten ja keskiluokkaisten miesten tutkimiseen. Esimerkiksi suomalaisen yhteiskunnan kulttuurinen moninaistuminen ei juuri näy Suomessa tehtävässä miestutkimuksessa, kuten ei myöskään kulttuurisissa mieskäsityksissä, jotka perustuvat pitkälti valkoisuuteen, heteroseksuaalisuuteen ja keskiluokkaisuuteen.

asettuu erityisesti kerronnallisen tutkimuksen yhteiskuntatieteelliseen perinteeseen (esim. Hyvärinen 2010; Sevón 2009; Heikkinen 2001). Kerronnallisessa tutkimuksessa vakiintuneen tavan mukaisesti ymmärrän kertomuksen tuotettuna tapahtuman tai asian kuvauksena. Kertomusten nähdään koostuvan sekä tarinasta, eli taustalla olevasta tapahtumasta tai asiasta, että siihen liitettävästä kerronnallisesta diskurssista. Kerronnallinen diskurssi viittaa siihen, kuinka tarinasta puhutaan. (Abbott 2009) Kerronnalla tarkoitan haastateltavan tuottamaa kokemuseräistä puhetta, ja siihen liittyviä merkityksenantoja ja käsityksiä todellisuudesta (Aaltonen & Leimumäki 2010; haastattelukerronnasta ks. Pöysä 2010).

Kerronnallisuudella viitataan tapaan nähdä kertomukset tiedonvälittäjinä ja rakentajina (Heikkinen 2001, 116). Kerronnallisilla menetelmillä tarkoitan laajaa, mutta epäyhtenäistä repertuaaria jolla kerronnallista tutkimusta on sosiaalitieteissä viime vuosikymmenten aikana toteutettu (Squire, Andrews & Tamboukou 2008; Riessman 2003; Loseke 2007; Hasanen 2013). Kerronnallisen tutkimuksen lähtökohta on usein se, että kertominen on ihmisille luontainen ja tuttu tapa tuottaa merkityksiä ja havaita maailmaa. Yksilön omat kokemukset ja kertomukset ovat vuorovaikutuksessa kulttuuristen käsitysten ja mallitarinoiden kanssa. Tästä syystä huomio kiinnitetään usein siihen, kuinka yksilöiden kertomukset linkittyvät laajempiin kulttuuriin käsityksiin ja malleihin (Somers 1994; Plummer 2001). Kerronnallinen tutkimus mahdollistaakin huomion kiinnittämisen samanaikaisesti sekä kertojan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan että kertomuksiin sosiaalisina performansseina (Ewick & Silbey 1995), jotka on tuotettu ja tulkittu tietyssä kulttuurisessa ajassa ja paikassa.

Kerronnallisen tutkimuksen yhteydessä on esitetty ajatus tarinavarannoista (Hänninen 2004) tai ”skripteistä” (Purra 1998), jotka koostuvat kulttuurisesti tarjolla olevista kerronnallisista mahdollisuuksista ja vaihtoehtoista (Ewick & Silbey 1995). Tarinavarantojen sisällä kertomusten välille muodostuu hierarkkisia valtasuhteita, joissa tietyt kertomukset saavat kulttuurisesti hallitsevan aseman (esim. Ewick & Silbey 1995; Sommers 1994). Esimerkiksi kielitieteilijä ja psykologian tutkija Michael Bamberg ja sosiologi Molly Andrews (2004; ks. myös Bamberg 2004) ovat tarkastelleet kertomusten keskinäisiä suhteita hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteiden (*master narrative* ja *counter narrative*) kautta. Hallitseva kertomus viittaa kulttuuriin mallitarinoin, kun taas vastakertomukset ovat näistä poikkeavia ja usein myös alisteisessa suhteessa olevia kerronnallisia vaihtoehtoja⁴.

---

⁴ Vastakertomuksia on tulkittu pääasiassa kahdesta erilaisesta tulokulmasta. Kerrottava asia voidaan tulkita vastakerronnaksi teorian kautta (Andrews 2004), tai vaihtoehtoisesti kertoja itse kritisoi dominanttia kertomusta ja tuottaa näin ollen vastakertomusta (Jones 2004). Näistä ensiksi mainittu tulkinta on ollut yleisempi. Kuten hallitsevia kertomuksia, myös vastakertomuksia voidaan paikata yhteiskunnallisella tasolla (esimerkiksi lastenhankinnasta kieltäytyminen ekologisiin syihin vedoten). Tällöin niitä voidaan tulkita kulttuurisesti hallitsevien kertomusten ”säröinä”. Toisaalta myös haastattelupuheessa voidaan tuottaa samaan aikaan ”useita ääniä”, ja luoda rinnakkain sekä hallitsevan että vastakertomuksen mukaista kertomusta (Komulainen 1998, 207; Löyttyniemi 2004). Tällöin vastakertomuksia voidaan tulkita esimerkiksi

Tässä artikkelissa viitataan myötäkerronnalla puheeseen, jossa haastateltava liittyy hallitseviin maskuliinisuuden kertomuksiin niitä rakentaen tai uusintaen. Vastakerronnalla puolestaan tarkoitan puhetta, jossa näitä kertomuksia puretaan tai kyseenalaistetaan. Tällöin haastateltava tuottaa vastakertomusta. Yksiselitteistä määritelmää maskuliinisuuden hallitsevalle kertomukselle on kuitenkin mahdotonta antaa. Myös kysymys siitä, kuinka yhtenäisiä kertomuksia ajassamme enää ylipäättänsä on, on monitulkintainen. Itse viitataan hallitsevalla kertomuksella aiemmin esitettyihin, kulttuurisesti maskuliinisuuteen yhdistettyihin ominaisuuksiin, joita ovat esimerkiksi heteroseksuaalisuuden korostus ja tunteiden kontrollointi.

Aineisto ja sen analyysi

Artikkelin empiirinen aineisto pohjautuu yhden suomalaisen miehen, noin 30-vuotiaan Teemun (pseudonyymi), haastatteluihin. Haastattelin Teemua kahdesti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa. Haastattelujen välinen aika oli noin kaksi vuotta. Kahden haastattelun yhteiskesto oli noin viisi tuntia.

Toteutin molemmat haastattelut soveltaen kerronnallisen haastattelun (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005; Saastamoinen 1999) ja teemahaastattelun menetelmiä. Haastattelujen ensisijainen tarkoitus oli tuottaa aineistoa isänä olon kertomuksia käsittelevään väitöstutkimukseeni. Siksi valitsemistani kerronnallisista kysymyksistä (esim. kerro minulle tarina siitä, kuinka sinusta tuli isä) ja haastatteluteemoista (esim. lapsenhoito; isyyteen sitoutuminen; perhearke; parisuhde) suurin osa liittyi tematiikaltaan vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Toisaalta osa teemoista käsitteli miehen elämää myös laajemmin (esim. arki; työ; vapaa-aika).

Haastattelut eivät olleet luonteeltaan kovin strukturoituja, vaan teemoja ja asioita käytiin läpi sitä mukaa kun ne tulivat esille. Tämä mahdollisti haastattelujen keskittymisen niihin asioihin, jotka haastateltava koki omassa elämässään keskeisiksi ja joista hän halusi itse kertoa. Haastattelijana pyrin ottamaan kuuntelevan roolin (haastattelijan rooleista ks. Oinas 2004). Koska haastattelu on vuorovaikutustilanne, haastateltavan käsitykset siitä, mitä haastateltava ”haluaa kuulla”, vaikuttavat kuitenkin aina jollakin lailla haastattelukerrontaan (Oinas 2004; Pöysä 2010; Nikander 2010; Ikonen & Ojala 2005). Esimerkiksi vanhemmuuteen liittyy paljon kulttuurisia odotuksia ja vaatimuksia (Sevón 2009), jotka ovat todennäköisesti vaikuttaneet miesten kerrontaan keräämissäni haastatteluissa. Myös haastattelunkutsun pyyntö tulla kertomaan omasta isyydestään on todennäköisesti ohjannut haastatteluihin refleksiivisyyteen taipuvaisia miehiä.

---

eräänlaisina yksilön ”omina ääninä”, jotka voidaan ymmärtää vain suhteessa hallitsevaan kertomukseen. Hallitsevat ja vastakertomukset eivät ole kuitenkaan pysyviä, vaan niiden suhteet ja sisällöt muuttuvat ajassa ja paikan mukaan.

Teemu oli ylioppilas, minkä lisäksi hän oli suorittanut korkeakouluopintoja. Hän asui keskisuudessa suomalaisessa kaupungissa. Teemu toimi vakituksessa työsuhteessa miesvaltaisella ja kulttuurisesti maskuliiniseksi tulkittavalla alalla työntekijänä. Tämän lisäksi hän teki ajoittain keikkaluonteisia sivutöitä. Teemulla oli pieniä lapsia, jotka olivat haastattelujen välillä tapahtuneen eron jälkeen jääneet asumaan äitinsä kanssa. Hän piti lapsiinsa yhteyttä kuitenkin useita kertoja viikossa. Koska artikkelin empiirinen osuus pohjautuu yhden henkilön haastatteluihin, jotka käsittelevät osittain hyvin herkkiä ja henkilökohtaisia asioita, olen haastateltavani henkilöllisyyden suojaamiseksi anonymisoinut kaikki tunnistetekijät, kuten iän, ammatin, asuinpaikan ja lasten lukumäärän.

Jo ensimmäisellä haastattelukerralla huomasin, että Teemun kerronta ja haastattelupuhe poikkesivat kaikista muista väitöstutkimukseeni haastattelemistani miehistä. Muissa haastatteluissa miesten kerronta pysyi pitkälti esitettyjen kysymysten ja haastatteluteemojen raameissa. Teemun kohdalla etukäteen valitsemani teema-alueiden käsittely jäi kuitenkin vähäisempään rooliin hänen keskittyessään muihin elämänsä tärkeisiin teemoihin. Tällaisia olivat muun muassa työ, sosiaaliset suhteet sekä arjesta, elämästä ja ajatuksista puhuminen yleisemmällä tasolla. Teemu puhui kysyttäessä myös perheestä ja isyydestä, mutta näiden rooli oli huomattavasti pienempi kuin muissa haastatteluissa.

Nämä huomiot haastoivat omat etukäteistulkintani pienten lasten isälle keskeisistä elämänalueista. Tästä syystä valitsin kyseiset haastattelut maskuliinisuuden kerronnan analyysin kohteeksi. Teemun kerronta oli myös poikkeuksellisen tarkkanäköistä ja verbaalisesti nokkelaa. Teemun avoin puhuminen itselleen tärkeistä asioista ilmentää haastattelutilannetta luottamuksellisena ja intiiminä vuorovaikutustilanteena (ks. Pöysä 2010, 168).

Koska kerronnallista tutkimusta tehdään erilaisista lähtökohdista, yhtä vakiintunutta analyysimenetelmääkään ei ole (Hyvärinen 2010, 90). Aineiston analyysin toteutin aineistolähtöisesti, tietoisena kuitenkin aiemmin esitetyistä maskuliinisuuden teorioista. Hyödynsin analyysissäni lappilaisen maaseudun naisten elämäkertoja tutkineen Seija Keskitalo-Foleyn (2008) kuvaamia erilaisia kerronnallisen aineiston lukutapoja. Kerronnallinen lukutapa (Keskitalo-Foley käyttää termiä narratiivinen lukutapa, ks. mt. 56–59) ilmeni aineistoni tulkintana kertomuksina eikä faktoina. Feministisestä tutkimusperinteestä nouseva vapauttava lukutapa (Keskitalo-Foley kirjoittaa emansipatorisesta lukutavasta, mt. 60–63) näyttäytyi pyrkimyksissäni etsiä aiemmin marginaaliin jäänyttä tietoa ja paikantaa haastattelupuheen sisältämiä kerronnallisia valtasuhteita, eli hallitsevia ja vastakertomuksia. Empaattinen lukutapa (mt. 63–66) kuvaa puolestaan pyrkimystäni ymmärtää haastateltavani kertomusta ja oman tutkijanroolini huomioimista niin haastattelutilanteessa kuin artikkelia kirjoittaessani.

Olin analysoinut Teemun haastattelut osana väitöstutkimustani, joten ne olivat minulle entuudestaan tuttuja. Tällöin niiden lukutapa ja analyysin fokus oli kuitenkin ollut toinen. Aloitin analyysini tätä artikkelia

varten lukemalla haastattelut uudestaan useaan otteeseen läpi, minkä jälkeen siirryin koodaamaan haastatteluja yksityiskohtaisesti. Koska tavoitteenani oli tarkastella maskuliinisuuden kerrontaa, pyrin koodaamaan nimenomaan laajempia miehenä oloon ja maskuliinisuuteen liittyviä kerronnallisia merkityksenantoja kuin yksittäisiä sanoja tai teema-alueita. Koodauksen edetessä aloin havaita tiettyjä kerronnallisia teemoja, jotka monin osin linkittyivät teoriaosiossa esitettyjen maskuliinisuuden teemojen kanssa. Tällaisia olivat muun muassa työ, homososiaalisuus, heteroseksuaalisuus ja väkivalta. Toisaalta esiin nousi myös hoivan teema, joka on liitetty pikemminkin feminiinisyyteen. Koodauksen esille nostamien teemojen kerronta näytti kuitenkin perustuvan toisistaan poikkeaviin maskuliinisuuden diskursseihin ja kertomuksiin. Näin ollen kiinnitin huomioni kohtiin, joissa haastateltava kerronnallisesti liittää itsensä kulttuurisesti vahvoin maskuliinisuuskäsityksiin ja -kertomuksiin, ja kohtiin, joissa hän kertoo eroa niihin. Tulkinnat siitä mikä on myötä- ja mikä vastakerrontaa ovat omiani, vaikka myös Teemu itse tekee monin paikoin tulkintoja siitä, millaisiin maskuliinisuuksiin hän kulloinkin puheessaan viittaa.

Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa

Seuraavaksi luen läpi myötä- ja vastakerronnan kautta Teemun kanssa tekemiäni haastatteluja, joissa toistuu miehenä olemisen teeman pohdinta ja reflektointi. Ensin hahmottelen yleisellä tasolla, miten kaksinainen miehenä olon kerronta on läsnä Teemun puheessa. Tämän jälkeen tarkastelen kerrontaa viiden Teemun haastattelupuheessa näkyvästi esillä olleen teeman kautta, jotka esittelen alla olevassa taulukossa (Taulukko 1).

Taulukko 1. Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta teemoittain

Maskuliinisuuden teema	Hallitsevan kertomuksen myötäkerronta	Hallitsevan kertomuksen vastakerronta
Työ	Kuvaus työstä keskeisenä osana elämää	Työn sosiaalisen ulottuvuuden korostaminen
Homososiaalisuus	Kulttuurisesti miestapainen toiminta, esim. alkoholin käyttö miesten yhteisenä aktiviteettina	Miesten keskinäinen psyykkinen läheisyys ja ystävyys, tarve miestoveruuteen
Heteroseksuaalisuus	Heteronormatiivisuus ja oman heteroseksuaalisen suuntautumisen ja halun korostaminen	Ei-heteroseksuaalisuuden varauksellinen hyväksyminen
Väkivalta	”Väkivallan kulttuurista” kertominen ja esim. työelämässä kohdatusta väkivallasta kertominen laajasti	Oman väkivallattomuuden korostaminen
Hoiva	Vanhempien tekemän hoivatyön sukupuolittunut ja luonnollistettu jakautuminen	Hoivan ja huolenpidon korostus työn merkityksessä ja perhe-elämässä

Miehenä olon teema on alusta alkaen esillä Teemun puheessa. Jo ensimmäisen haastattelun alkupuolella hän kertoo olevansa ”perinteinen mies”, jolla on ”vähän persu” arvomaailma. Tällä Teemu viittaa Perussuomalaiset-puolueeseen, ja siihen liitettävään konservatiiviseen arvomaailmaan, jonka Nieminen (2013) väitöstudkimuksessaan liittää osaksi fundamentalistista mies- ja nais erityisyyttä korostavaa maskuliinisuutta. Teemu tekee samalla myös pesäeron haastattelun aikaiseen puolisoonsa kertomalla, että ”emäntä on viherpiipertäjä”, minkä puolestaan voidaan tulkita viittaavan liberaalimpiin ja feminiinisimpiin arvoihin. Suomalaisten miesten parikymmentä vuotta vanhojen elämäkertojen tapaan (ks. Roos & Peltonen 1994) Teemu korostaa useita kertoja myös sitoutumistaan työntekoon, voimakasta heteroseksuaalista viettiään, ja miehenä ja naisena olon eroja. Näin Teemu myötäkertoo itsensä maskuliinisuuden kertomuksiin, joita voidaan tulkita kulttuurisesti vakiintuneiksi ja hallitseviksi.

Teemun haastattelupuheesta voidaan löytää kuitenkin myös toinen, yhtä vahva kertomus. Siinä hän liittää itsensä osaksi osittain uudenlaista, mutta myös normista poikkeavaa mieheyttä (ks. Jokinen 2010; Aalto 2012; Kekäle 2007). Teemu kuvaa itseään hoivaavaksi ja lastenkasvatukseen tasa-arvoisena vanhempana panostavaksi isäksi. Hän kertoo kantavansa huolta yhteiskunnallisesta eriarvoistumisesta, ja kokee itsensä poikkeavaksi suhteessa miesvaltaisen työyhteisönsä ”tosimiehiin”. Hän toteaa olevansa ”läski jolla ei oo malttia kieltäytyä pitsasta”, tehden samalla eron oman kehonsa ja urheilullisuutta ja lihaksikkuutta korostavien mieskehon ideaalien välillä (Gerschick 2005; Connell 2005; Tiihonen 2002). Samalla hän toteaa, että ei ole koskaan ollut ”suosittu”, vaan ”omituisen, oman tien kulkija”, joka oli lapsena koulukiusattu. Tätä puhetta voidaan tulkita vastakerrontana maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronnan kamppailussa.

Työ

Työelämä on usein näyttäytynyt miesten kertomuksissa heille keskeisenä elämäalueena (Aalto 2002). Työn sekä työyhteisön kerronta ja kuvaaminen saavat merkittävän aseman myös Teemun haastattelupuheessa niin määrällisesti kuin keskeisenä elämänsisältönä. Teemu aloittaa kertomalla, kuinka hän lukion suoritettuaan aloitti korkeakouluopinnot, mutta keskeytti ne, koska ei kokenut opiskelua omakseen. Sen sijaan hän hakeutui töihin miesvaltaiselle alalle, johon hän sai työnantajalta koulutuksen. Tämän myötä hän pääsi töihin ”kentäll[e], jossa toiminta tapahtuu”. Teemu korostaa haastatteluissa useaan otteeseen olevansa ”kova tekemään töitä – et en halua itteäni kehua, mut oon semmonen et mä teen duunia ahkerasti ja oon valmis ylittöihin”. Hän vahvistaa tätä kertomalla päätyönsä ja satunnaisten ylittöiden lisäksi tekemästään säännöllisestä sivutyöstä: ”Et kun teen kahta työtä, niin aika paljon saan duunia vääntää – mut toisaalta sit mä pidän sen kaks viikonloppua kuukaudessa vapaata aina”. Näin puhuessaan Teemu liittää itsensä muun muassa Arto Jokisen (2003) kuvaamiin, kulttuurisesti hallitseviin käsityksiin maskuliinisuudesta, joissa työn merkitys miehen elämässä korostuu.

Teemun työkerrontaa voidaan lukea myös luokkanäkökulmasta. Puheissaan hän korostaa työtään ”oikeina töinä” erotuksena esimerkiksi ”paperihommista”. Hän myös painottaa työnsä miehistä luonnetta ja ympäristöä. Työyhteisönsä maskuliinisuuskäsityksistä hän kertoo, kuinka ”miehisyyden mitaks nähdään se et oot käyny armeijan, oot saanu parisuhteen, sul on perhe ja lapsi. Siitä koostuu semmonen niinkun joku semmonen ideaali, ideaalimies – – et sit ku sul on lapsia, perhe ja ehkä avioero taustalla, käyny intin, sit sä oot äijä”. Teemun tekemä työn kerronta liittyykin läheisesti käsityksiin erityisesti matalammin koulutettujen ja työntekijäasemassa olevien miesten maskuliinisuuksista, vaikka esimerkiksi armeijan käymisellä on keskeinen rooli suomalaisessa mieskulttuurissa laajemminkin (Tallberg 2009). Toisaalta hän kertoo itsestään työntekijänä myös seuraavasti: ”Et kun mulla on tää uradraivi, että vaikka mul ei oo yliopistollista tutkintoa ni on kuitenkin vahva lukiotausta, hyvät paperit, ja semmosta työmoraalia”. Teemun myötäilemä urasuuntuneisuutta korostava ideaali liitetään yleisimmin korkeasti koulutuneisiin miehiin (Morgan 2005). Hyvän työntekijän ja korkean työmoraalin kertominen voidaan puolestaan tulkita osaksi hyväksyttävää maskuliinisuutta laajemminkin, koulutustasosta riippumatta.

Teemun puhetta työstään voidaan kuitenkin lukea myös toisin. Tällöin havaitaan sen sisältämä vastakerronta työteon hegemonialle, ja sen itseisarvoa korostavalle merkitykselle. Tämä paikantuu kuvauksissa työyhteisön roolista tärkeänä sosiaalisena ulottuvuutena. Teemu kertoo, että hänellä ei ole laajaa työyhteisön ulkopuolista ystäväpiiriä, mutta että miesvaltainen työyhteisö muodostaa hänelle keskeisen ja läheisen vertaisryhmän. Teemu kuvaa, kuinka ”meillä on tosi tiivis yhteisö, et kun tehdään pitkää duunipäivää yhdessä, niin tulee se luottamusside, et oppii tuntee ihmisen aika hyvin ja pystyy puhumaan mistä vaan”. Tarkastelen tätä vastakerrontaa lisää siihen linkittyvän homososiaalisuuden kerronnan kautta.

Homososiaalisuus

Homososiaalisuuden käsitteellä on miestutkimuksen piirissä kuvattu sekä miehiä yhteen liittävää toimintaa että emotionaalisuutta ja yhteisöllisyyttä miesten välisissä suhteissa (esim. Koivunen 2013; Tiihonen 2002; Jokinen 2003). Tällainen miesten välisiä suhteita kuvaileva kerronta on laajaa myös Teemun haastattelupuheessa. Siinä korostuu miestoveruuden merkitys ja miesten välinen psyykkinen läheisyys tavalla, jota aiempi tutkimus ei ole juurikaan nostanut esille, vaikka viitteitä vastaavasta löytyy esimerkiksi miesten armeijakokemuksista (Hoikkala, Salasuo & Ojajärvi 2009). Psyykkinen läheisyys on tulkittavissa esimerkiksi siitä, kuinka Teemun pitää kertomansa mukaan ”luottaa työpariin” ja kuinka ”se mitä puhutaan kahden kesken niin se myös pysyy siellä”. Teemu kertoo myös, että isäksi tulo oli hänelle ”toisten isien kautta oppimista, kun oon miesvaltasella alalla”. Hän toteaa, että ”mä menin reilusti kysymään et miten hommat on teillä toiminu ja minkälaisiin juttuihin on törmänneet ja näin poispäin”. Lisäksi hän viittaa

kulttuuriin käsityksiin miehelle sopivasta avoimuudesta kertomalla, että ”mä koen et mä oon mieheks ehkä jopa liian avoin”. Tämä voidaan tulkita maskuliinisuuden vastakerrontana.

Säröjä vastakerrontaan tuottavat Teemun alleviivaamat miehisyyden ehdot, jotka rajoittavat ”tosimiesten” joukkoon pääsyä. Teemu aloittaa paikantamalla itsensä hallitsevan kertomuksen ulkopuolelle toteamalla, että aloittaessaan työpaikallaan sinkkuna ja perheettömänä hän koki olevansa ”juniori” suhteessa työtovereihinsa. Hän kuitenkin jatkaa, että ”kun mä ilmoitin et nyt mulle tulee lapsi niin mä pääsin heti tavallaan siihen klubiin”. Parisuhde ja lapsen saaminen täyttivät ”klubiin” kuulumisen miehisyyden ehdot.

Miesten välistä läheisyyttä ja toveruutta kuvaava kerronta saa uuden ulottuvuuden Teemun kertoessa kuinka nämä mahdollistuvat useimmiten maskuliinisiksi tulkittavien käytäntöjen äärellä. Esimerkiksi alkoholin juomisella on perinteisesti ollut merkittävä asema suomalaisten miesten elämäntarinoissa ja suomalaisessa mieskulttuurissa (Roos 1994). Tätä kerrontaa myös Teemu myötäilee. Hän kertoo, että miesten välinen ystävyys ja tarve puhua toiselle miehelle mahdollistuvat parhaiten ”saunanlauteilla ja mukana pari Karjalaa”. Hän myös puhuu alkoholin käytöstä ”miesten aktiviteettina” ja korostaa, ”että ku vapaa-aikaa on tosi vähä, ni sit ku haluaa kuitenkin käydä kerran kuussa vetään vähän kavereitten kaa keittoa – et jos joku tarjoaa mulle viinaa niin mä kyllä sit sitä viinaa otan”. Puhuessaan näin Teemu yhtyy kulttuuriseen kertomukseen alkoholin käytöstä täysvaltaisen miehisyyden ja vapauden symbolina, joka tarjoaa tunnustuksen maskuliinisuudesta ja pääsylipun kaveriporukkaan (Pirskanen 2011; Soilevuo Grønnerød 2002; Holmila 2001; Alasuutari 1986).

Heteroseksuaalisuus

Alkoholin lailla myös voimakkaan heteroseksuaalisuuden korostaminen on suomalaisessa mieskulttuurissa kuvastunut miehenä olon villiä ja jopa hallitsematonta luonnetta (Hänninen 1994). Myös Teemu myötäkertoo hallitsevaa käsitystä heteroseksuaalisuuden ja maskuliinisuuden suhteesta. Hän liittää vahvan heteroseksuaalisen suuntautumisen keskeisesti hyväksyttävään miehenä olon tapaan. Omaa elämäntapaansa ennen perheellistymistään hän kuvaa ”poikamiesmäiseksi”, johon kuuluu ”kolmet-neljät treffit ja sit aina [kumppani] vaihtoon”. Hän kertoo, kuinka tämä johti osaltaan myös Teemun isäksi tulemiseen ja perheellistymiseen, kun ”ehkäsy petti [kun] about kuukauden päivät oltiin siinä treffaillu vakinaisemmin”.

Teemu myötäilee kulttuurisia käsityksiä miesten ja naisten seksuaalisuuden eroista (ks. Jokinen 2000; Grönfors 1999). Hän kertoo kuinka ollessaan parisuhteessa hänen ja hänen puolisonsa seksuaaliset tarpeet eivät kohdanneet, koska hänen omat tarpeensa olivat huomattavasti suuremmat: ”Se tuntuu menevän enemmänki sillee et koska muijalle sopii, kun mulle sopis 90 prosenttia ajasta – et mä en ymmärrä tollasia pitkiä selibaatteja että miestä kiusataan”. Lisäksi Teemu tekee eroa homoseksuaalisuuteen kertomalla, että

”en niinku koskaan miestä panis”. Tämän eron korostaminen onkin Jokisen (2010) mukaan mieskulttuurissa keskeinen tapa rakentaa heteroseksuaalisuutta.

Vaikka heteroseksuaalinen normi ei Teemun kerronnassa juuri kyseenalaistu, vihjeitä vastakerronnasta on hänen puheessa vanhemmuudesta ja ei-heteroseksuaalisista parisuhteista. Teemun sanoin, esimerkiksi ei-heteromuotoisia lapsiperheitä ”mä en vieläkää ihan täysin sulata, vaikka alankin ne pikkuhiljaa hyväksymään – et esimerkiksi kaks homoa tai kaks lesboo saattaa olla joskus parempi vaihtoehto ku mies ja nainen”. Tällöinkin vastakerronta on haurasta ja tarkasti Teemun omien käytäntöjen ulkopuolelle rajattua. Se kuvastaa kuitenkin kuinka ei-heteromuotoiset suhteet ja perhemuodot ovat tulleet kulttuurisesti aiempaa hyväksyttymmiksi.

Väkivalta

Vaikka suurin osa miehistä ei ole väkivaltaisia tai käyttäydy väkivaltaisesti, väkivallan tekemisellä, kokemisella ja sen uhallalla on nähty olevan selkeä rooli mieskulttuurissa (Connell 2005; Jokinen 2000). Stereotypioissa väkivalta liittyy erityisesti matalasti koulutettujen miesten kulttuureihin. Väkivallan kulttuuri ja siinä eläminen ovat läsnä myös Teemun kerronnassa. Se liittyy erityisesti hänen työhönsä, jossa hän kohtaa ajoittain väkivaltatilanteita. Puhuessaan työstään Teemu kertoo, että ”oon nähnyt paljon kuolemaa”. Hän myös kuvaa yksityiskohtaisesti väkivaltatilanteita, joihin on törmännyt työssään. Hän toteaa joutuneensa käyttämään väkivaltaa, ja kertoo, että ”jos täytyy ni ei mulla oo ongelmaa vetää patukalla jalkaan”. Kuitenkin Teemu toteaa, että hän vastustaa väkivaltaa todeten, että ”oon rauhan mies, en tykkää väkivallasta”, ja korostaa pyrkivänsä välttämään väkivaltaa ”viimeiseen saakka”. Hän myös kritisoi ”alfaurosmaiseksi” kuvamaansa toimintatapaa: ”Et en mä halua mennä semmoseen, mikä on hyvin alfaurosmaista, että jos joku vittuilee mun naiselle ni tempasen sitä lärviin.” Näin sanoessaan Teemu kuitenkin kuvaa väkivallan käyttöä tietyissä tilanteissa maskuliiniseksi.

Teemu kertoo oman väkivallankäyttönsä hallituksi ja korostaa erityisesti, että ”en oo ikinä lyönyt lasta”. Tähän kerrontaan tulee kuitenkin särö hänen jatkaessaan, että perhearkei saa ajoittain ”pinnan kireäksi”, jolloin ”mä pelkään aidosti sitä, et jos tulee se hetki, että tulee se impulssi, et lyö lasta”. Teemun pohdinta voidaan ymmärtää todellisen väkivallan uhan tunnustamisen sijasta kuitenkin oman valtansa ja vastuunsa tiedostamiseksi. Samalla hän kuitenkin yhtyy käsityksiin, joissa miehen aggressio ymmärretään ainakin osittain kontrolloimattomaksi ja biologisesti sanelluksi (ks. Jokinen 2000).

Hoiva

Hoiva ja huolenpito näyttäytyvät pikemminkin naisiin kuin miehiin liitettävänä ominaisuuksina (Doucet 2006). Tämä käsitys on kuitenkin alkanut säröillä Suomessa kun esimerkiksi miesten panostus lastenhoitoon (Miettinen & Rotkirch 2012) ja osuus sosiaali- ja terveysalan opiskelijoista ja työntekijöistä on noussut

(Opetushallitus 2014; Tehyn tutkimusryhmä 2013). Nämä säröt löytyvät myös Teemun puheesta. Esimerkiksi omasta motivaatiostaan työskennellä valitsemallaan alalla Teemu kertoo huolenpitoa korostaen, kuinka ”vanha koulukiusattu haluaa puolustaa viattomia ihmisiä... Et ku on ite ollu kiusattu yläasteella ni tietää miten vittumaista se on, ja nyt tavallaan haluan puolustaa sitä mikä on oikein, olla heikompien tukena”.

Vahvimmillaan hallitsevien maskuliinisuuskäsitysten vastakerronta on Teemun läsnäoloa ja hoivaa korostavassa isyyspuheessa. Teemu kertoo, että ”mä näen itseni sellasena tasa-arvosena äidin kanssa, et en mä näe siinä mitään sukupuoliroolia – et annan ruokaa, hoian iltapesut, vaihan vaipat ja yöpuvut, laitan nukkumaan, ja tollasta, meen sen [lapsen] kanssa kauppaa kahestaan, et kaikki nää tällaset”. Hän kritisoi perinteiseksi tulkittua miesvanhemmuutta toteamalla, että ”en todellakaan halua vaan tuoda rahaa kotiin”. Samoin hän korostaa hoivaavan isyyden merkitystä, omaa ajanviettoa lastensa kanssa ja kykeneväisyyttään lapsenhoitoon. Hänen kuvauksensa hoivaavasta isyydestä tekee selvän eron aiempaan. Isän osallistuminen hoivaan esiintynyt myös edellisten sukupolvien suomalaismiesten kertomuksissa (esim. Tigerstedt 1994; Aalto 2012; Korhonen 1999), mutta ei vastaavalla tavalla äitiyteen vertautuvana vanhemmuutena.

Vaikka vanhemmuuden ja hoivan käytännöt ilmenevät Teemun puheessa jokseenkin samanlaisina sukupuolten välillä, myötä- ja vastakerronnan kamppailu on havaittavissa hänen puhuessaan vanhemmuuden biologiasta. Teemu kertoo, että ”naisilla se tulee jotenkin se hoivavietti paljon voimakkaampana ku miehillä, että miehillä se on enemmän suojeluviettiä ja elättämisviettiä – et mulla ei oo niin vahvaa äitiviettiä kuin äidillä, et ne hormoonikicksit siellä, se tulee niin sydäimestä se äitinä oleminen”. Miehiä on tulkittu aiemmin hoivaan kykenemättömiksi nimenomaan biologiaan vedoten (Connell 2005), mutta Teemun puheessa hoivaavan isyyden kertomus näyttää olevan niin vahva, että biologiseksi nähty ero ei pysty sitä kyseenalaistamaan. Tältä pohjalta tulee kysyä, onko hoivaavan isyyden tulkinta hallitsevan maskuliinisuuden vastakertomuksena tätä nykyä ylipäättänsä mielekäästä. Kuten Brandth ja Kvande (1998) ovat todenneet, ja jonka myös suomalaiset ajankäyttötutkimukset osoittavat (Miettinen & Rotkirch 2012), isien tekemä hoivatyö on lisääntynyt huomattavasti. Näyttää siltä, että hoivaavasta isyydestä on muodostunut pikemminkin uusi kerronnallinen ja kulttuurinen normi (Aalto 2012; Doucet 2006).

Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta

Teemun haastattelupuheen tarkastelu osoittaa, että maskuliinisuutta neuvotellaan vuorovaikutuksessa omaan itseen, lähiympäristöön ja laajempaan kulttuuriseen kontekstiin. Tämä oli havaittavissa esimerkiksi Teemun pohtiessa, millainen mies hän itse on tai haluaisi olla, millaisia ovat hänen sosiaalisiin verkostoihinsa kuuluvat miehet sekä ennen kaikkea millaisia odotuksia miehiin kulttuurisesti kohdistetaan. Teemun haastattelupuhe kuvaa myös maskuliinisuuden erilaisten kertomusten toisistaan poikkeavaa

suhdetta luonnollistettuun sukupuolijakoon. Puhuessaan väkivallasta ja aggressiivisuudesta Teemu yhtyy myötäkertomukseen, joka korostaa miehen luontaista kyvykkyyttä ja potentiaalia toimia aggressiivisesti. Kertoessaan omasta aktiivisesta osallistumisesta lastenhoitoon Teemu tuottaa sen sijaan vastakertomusta, jonka mukaan miehenä olo ei pohjaudu juurikaan biologiaan, vaan on luonteeltaan ennen kaikkea kulttuurista.

Vaikka stereotypioissa maskuliinisuutta tulkitaan yleensä yhtenäisenä kokonaisuutena (Connell 2005; Jokinen 2000), Teemun haastattelupuhe rakentuu toistaan poikkeaville kertomuksille, myötä- ja vastakerronnan painotusten vaihdellessa kerronnan kohteen mukaan. Myös valinta siitä, kumpaan kertomukseen hän identifioi itsensä enemmän, näyttäytyy tarpeettomana, koska maskuliinisuuksien moninaistuminen mahdollistaa liittymisen useisiin erilaisiin kertomuksiin samanaikaisesti. Teemun kerrontaa voi ymmärtää myös niin, että hän kritisoi sekä maskuliinisuuden hallitsevaa kertomusta että maskuliinisuuden toisin esittävää vastakertomusta. Tämä osoittaa molemmat toisistaan poikkeavina kulttuurisina ideaaleina, jotka eivät ole suoraan siirrettävissä miesten eletyn elämän käytäntöihin.

Teemun haastattelupuhetta voidaan tarkastella kertomuksena sukupuolen kategoriasta ”mies”. Kategorian reflektointi suhteessa maskuliinisuuden kulttuurisiin malleihin näyttäytyy keskeisenä osana miehen oloa. Teemun kerrontaan maskuliinisuudesta näyttää muutenkin tiivistyvän asioita, joita on viime aikoina tapahtunut ja jotka ovat olleet esillä suomalaisessa yhteiskunnassa laajemmin. Esimerkiksi artikkelin alussa kuvatut jännitteet erilaisten maskuliinisuuksien välillä ovat löydettävissä myös Teemun puheesta. Samalla kun sekä sukupuolen reflektointi että refleksiivisyys yhteiskunnassa yleisemmällä tasolla ovat lisääntyneet (ks. esim. Giddens 1991; Jokinen 2004), myös maskuliinisuuden refleksiivisen luonteen voidaan olettaa laajentuneen. Tämä voi näkyä siinä että miehen on uudella tavalla mahdollista tai kenties jopa pakollista tietoisesti peilata omia miehenä olon tapoja suhteessa kulttuurisiin malleihin. Onkin vaikea kuvitella, että vastaavaa miehenä olon pohdintaa olisi tuotettu haastattelupuheessa muutamia vuosikymmeniä sitten. Jos julkinen kiinnostus miehenä olon kysymyksiä kohtaan jatkuu, oletettavaa on, että se vaikuttaa miesten omaan maskuliinisuuden kerrontaan ja sen eri variaatioihin myös tulevaisuudessa.

Johtopäätökset

Olen tarkastellut tässä artikkelissa myötä- ja vastakerronnan käsittein, kuinka haastateltavani kertoo itsensä osaksi toisistaan poikkeavia maskuliinisuuden kertomuksia. Kerronnallisen tapaustutkimukseni analyysi osoittaa, että yhden miehen selontekoon elämästään voi mahtua useita kertomuksia. Lopuksi tarkastelen myötä- ja vastakerronnan menetelmällistä antia sekä kerronnalliselle tutkimukselle että sukupuolentutkimukselle.

Suorittamani analyysin pohjalta esitän, että myötä- ja vastakerronnan käsitteet tarjoavat analyttisen apuvälineen vastakkaisten kertomusten havaitsemiseen ainakin haastattelupuheesta. Sen avulla voidaan havaita sekä kertomusten sisäisiä säröjä ja epäyhtenäisyyksiä että tarkastella kertomusten moninaisuutta ja niiden välisiä suhteita. Yhteiskuntatieteissä kerronnallisten tutkimusten tuloksina esitetään usein esimerkiksi ”kolme kertomusta isyydestä” tai ”sairastumisen neljä tarinallista mallia”. Mielekkäämpi fokus voisi kuitenkin löytyä kertomusten sisäisten jännitteiden paikallistamisesta ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä. Kertoessaan elämästään ihmisellä on taipumus luoda ”punainen lanka” irtonaisilta tuntuvien asioiden ja kokemusten välille. Siksi myötä- ja vastakerronnan tarkastelun kautta on hahmotettavissa, miten tuo punainen lanka saattaa muodostua useita erilaisia ja toisistaan poikkeavia kulttuurisia malleja ja puhetapoja hyödyntäen. Koska aikamme kulttuuriset mallit ovat aiempaa hajanaisempia ja kertomuksellisten vaihtoehtojen määrä on tällä hetkellä suurempi kuin ennen, erilaisten kertomusten kohtaamisia ja risteytymisiä tapahtuu yhä enemmän. Tästä syystä tutkijan on tärkeä olla avoin ja herkkä niin haastattelu- kuin muissakin tilanteissa tuotettujen kertomusten sisäiselle moniäänisyydelle.

Myötä- ja vastakerrontaa voidaan hyödyntää analyysin apuvälineenä yksityiskohtaisten teemojen, mutta myös laajempien merkitysten, arvostusten ja kokonaisuuksien analyysissa. Kuten artikkelini empiirisessä osassa osoitan, myötä- ja vastakerronnat ovat löydettävissä Teemun haastattelusta tarkasteltaessa hänen tuottamaansa puhetta sekä miehenä olosta yleisellä tasolla että yksittäisistä miehenä olon teemoista tai osa-alueista. Vaikka esitän analyysini tuloksena vain yhden vastakerronnaksi nimeämäni puhetavan, tämä ei yleisemmin tarkoita, ettei toisesta tutkittavasta aineistoista tai haastateltavan puheesta voisi olla löydettävissä myös useampia vastakertomuksia. Tässä artikkelissa esitettyjä myötä- ja vastakerronnan muotoja on mahdollista tarkastella myös ajallisen ja kulttuurisen ”perinteisestä uuteen” jatkumon kautta, mutta näin ei ole välttämättä aina.

Vaikka yhteiskuntatieteellistä sukupuolentutkimusta tehdään Suomessa pitkälti laadullisin aineistoin, aineistojen kerronnallinen tulkinta on ollut vähäisempää verrattuna esimerkiksi diskurssianalyysiä soveltaviin analyysitapoihin. Myötä- ja vastakerronta, kuten kerronnallinen tutkimus ylipäänsä, voivat kuitenkin tarjota uusia mahdollisuuksia esimerkiksi sukupuolittuneiden kulttuuristen käsitysten tai vaikkapa kerronnallisten sukupuolen tuottamisen ja purkamisen tapojen analysointiin. Myötä- ja vastakerronnan kautta voidaan myös tarkastella, miten kulttuurisia käsityksiä sukupuolesta neuvotellaan uusiksi tuottamalla toisistaan poikkeavia kertomuksia esimerkiksi maskuliinisuudesta ja miehenä olosta, kuten tässä artikkelissa kuvasin.

Myötä- ja vastakerronnan menetelmän keskeinen haaste liittyy kertomusten välisiin valtasuhteisiin. Ei ole suinkaan yksiselitteistä, mikä on milloinkin hallitseva ja mikä vastakertomus. Kuten artikkelini teoriaosassa esitin, maskuliinisuuskäsitykset muuttuvat. Keskustelu maskuliinisuuden moninaistumisesta antaa myös

ymmärtää, että yhden kulttuurisesti hallitsevan kertomuksen sijaan elää useita maskuliinisuuden kertomuksia, jotka ovat usein myös päällekkäisiä. Toisaalta tietyt ominaisuudet ja piirteet, kuten aggressiivisuus, tunteiden kontrolli ja menestymisen pakko, liitetään yhä huomattavasi enemmän miessukupuoleen. Ne voidaan nähdä edelleen kulttuurisesti miessukupuolta kuvaavina tekijöinä, vaikka niiden mukaista toimintaa ei miehiltä lähtökohtaisesti odotettaisikaan. Näin ollen niitä voidaan käyttää kiintopisteinä, joihin haastattelupuhetta verrataan. Se, ovatko tarkasteltavat tekijät ne kulttuurisesti hallitsevia hyvin laajalle ihmisjoukolle vai vain pienelle piirille, ei ole menetelmän soveltamisen kannalta keskeistä.

Tässä artikkelissa olen hahmotellut myötä- ja vastakerronnan mahdollisuuksia haastattelupuheen analysointiin. Monia kysymyksiä jää kuitenkin auki. Olisiko myötä- ja vastakerronta löydettävissä vähemmän vuolaasti tai pinnallisesti katsoen yhteneväisemmin kertovan haastateltavan puheesta? Jos menetelmä koetaan mielekkääksi ja potentiaalisesti tavaksi tarkastella haastatteluaineistoja, kertomuksia tai sukupuolta, sitä tulee kehittää eteenpäin.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Aalto, Ilana (2012) *Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Aalto, Ilana (2002) *Kotiin päin: Kodin muuttuvat merkitykset miesten isyyskertomuksissa*. Naistutkimus – Kvinnoforskning 15:2, 30–42.

Aaltonen, Tarja & Leimumäki, Anna (2010) *Kokemus ja kerronnallisuus – Kaksi luentaa*. Teoksessa Johanna Ruusuvaara, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 119–152.

Abbott, H. Porter (2009) *The Cambridge introduction to narrative*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Alasuutari, Pertti (1986) *Työmiehen elämäntarina ja alkoholismi. Tutkimus alkoholismin suhteesta emokulttuuriin. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Sarja A. Tutkimuksia 9*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Andrews, Molly (2004) *Memories of mother. Counter-narratives of early maternal influence*. Teoksessa Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.) *Considering counter narratives. Narrating, resisting, making sense. Studies in narrative vol. 4*. Philadelphia, PA: John Benjamins, 7–26.

Arminen, Elina (2006) *Naarassusi ja muita rajan ylittäjiä. Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden horjuvat kategoriat* Timo K. Mukan romaanissa *Täältä jostakin*. Naistutkimus – Kvinnoforskning 19:2, 4–22.

Autonen-Vaaranen, Leena (2009) *Eronneiden miesten kodit ja kotikäytännöt*. Acta Universitatis Tamperensis 1445. Tampere: Tampere University Press.

Bamberg, Michael (2004) *Considering counter narratives*. Teoksessa Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.) *Considering counter narratives. Narrating, resisting, making sense. Studies in narrative vol. 4*. Philadelphia, PA: John Benjamins, 351–371.

Bamberg, Michael & Andrews, Molly (2004) *Introduction to the book*. Teoksessa Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.) *Considering counter narratives. Narrating, resisting, making sense. Studies in narrative vol. 4*. Philadelphia, PA: John Benjamins, ix–x.

Brandth, Berit. & Kvande, Elin (1998) *Masculinity and child care: The Reconstruction of fathering*. Sociological Review 46:2, 293–313.

- Christensen, Ann-Dorte & Qvortrup Jensen, Sune (2014) Combining hegemonic masculinity and intersectionality. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies* 9:1, 60–75.
- Coles, Tony (2009) Negotiating the field of masculinity: The Production and reproduction of multiple dominant masculinities. *Men and Masculinities* 12:1, 30-44.
- Connell, R. W. (2005) *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. & Messerschmidt, James (2005) Hegemonic masculinity. Rethinking the concept. *Gender & Society* 19:6, 829–859.
- Demetriou, Demetrakis Z. (2001) Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. *Theory and Society* 30:3, 337–361.
- Doucet, Andrea (2006) *Do men mother? Fathering, care, and domestic responsibility*. Toronto: University of Toronto Press.
- Ewick, Patricia & Silbey, Susan S. (1995) Subversive stories and hegemonic tales: Toward a sociology of narrative. *Law & Society Review* 29:2, 197–226.
- Gerschick, Thomas J. (2005) Masculinity and degrees of bodily normativity in western culture. Teoksessa Michael Kimmel, Jeff Hearn & R.W. Connell (toim.) *Handbook of studies on men & masculinities*. Thousand Oaks, CA: Sage, 367–379
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Grönfors, Martti (1999) Miehen arin alue. Maskuliinisuus, seksuaalisuus ja väkivalta. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 223–236.
- Hasanen, Kirsi (2013) *Narrating care and entrepreneurship*. Acta Universitatis Tamperensis 1808. Tampere: Tampere University Press.
- Hearn, Jeff (1996) Is masculinity dead? A critique of masculinity/masculinities. Teoksessa Máirtín Mac an Ghaill (toim.) *Understanding masculinities. Social relations and cultural arenas*. Buckingham: Open University Press, 202–217.
- Hearn, Jeff & Kimmel, Michael (2006) Changing studies on men and masculinities. Teoksessa Kathy Davis, Mary Evans & Judith Lorber (toim.) *The SAGE handbook of gender and women's studies*. Thousand Oaks, CA: Sage, 53–70.

Heikkinen, Hannu (2001) Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Chydenius-instituutin julkaisuja 3/2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 116–132.

Hoikkala, Tommi; Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) Tunnetut sotilaat. Nuorisotutkimusverkosto: Helsinki.

Holmila, Marja (2001) Perhe, päihteet ja sukupuoli. Yhteiskuntapolitiikka 66:1, 55–62.

Huttunen, Jouko (1990) Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. Jyväskylä: Jyväskylä studies in education, psychology and social research.

Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander, & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 90–118.

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189–222.

Hänninen, Jorma (1994) Seksitarinan pornografinen käsikirjoitus: minä sain, olen siis mies. Teoksessa J.P. Roos & Eeva Peltonen (toim.) Miehen elämää. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 106–139.

Hänninen, Vilma (2004) A model of narrative circulation. Narrative Inquiry 14:1, 69–85.

Ikonen, Hanna-Mari & Ojala, Hanna (2005) Yhteisyyden luomista ja eron kokemuksia - Haastattelu, konteksti ja feministinen tietäminen. Naistutkimus – Kvinnoforskning 18:1, 17–29.

Jokinen, Arto (2000) Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Arto (2003) Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstitutkimukseen. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Yhdestä puusta. maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Tampere University Press, 7–31.

Jokinen, Arto (2010) Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi, & Tuula Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 128–139.

Jokinen, Arto (2012) Johdanto. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Tampere University Press, 11–22.

Jokinen, Eeva (2004) Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys. Teoksessa Eeva Jokinen, Marita Husso & Marja Kaskisaari (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino, 285–304.

Jones, Rebecca L. (2004) "That's very rude, I shouldn't be telling you that". Older women talking about sex. Teoksessa Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.) *Considering counter narratives. Narrating, resisting, making sense. Studies in narrative*, vol. 4. Philadelphia, PA: John Benjamins, 169–189.

Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Harjunen, Hannele & Kantola, Johanna (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 25:4, 17–28.

Kekäle, Jari (2007) Postmoderni isyys ja uskonnollisuus – tarinallinen näkökulma. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja, n:o 19. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Keskitalo-Foley, Seija (2008) Yksi kertomus, monta tarinaa. Narratiivinen, emansipatorinen ja empaattinen lukutapa lappilaisen maaseudun naisten elämäkertojen tutkimuksessa. Teoksessa Esa Poikela & Sari Poikela (toim.) *Tutkimustarinoita Ounaksen varrelta*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 51–71.

Koivunen, Tuija (2013) Miesjohtajien yhteisyys uuden talouden yrityksissä. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 26:2, 17–28.

Koivunen, Tuija (2012) Miten miestä haastatellaan. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 25:4, 40–44.

Komulainen, Katri (1998) Kotihiiriä ja ihmisiä. Retorinen minä naisten koulutusta koskevissa elämänkertomuksissa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 35. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Korhonen, Merja (1999) Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 39. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Loseke, Donileen R. (2007) The study of identity as cultural, institutional, organizational, and personal narratives: Theoretical and empirical integrations. *The Sociological Quarterly* 48:4, 661–688.

Löyttyniemi, Varpu (2004) *Auscultatio Medici. Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli*. Tampere: Tampere University Press.

Manninen, Sari (2010) "Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista". Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. *Acta Universitatis Ouluensis. Series E, Scientiae rerum socialium* 112. Oulu: Oulun yliopisto.

- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna (2012) Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Perhebarometri 2011. Helsinki: Väestöliitto.
- Morgan, David (2005) Class and masculinity. Teoksessa Michael Kimmel, Jeff Hearn & R.W. Connell (toim.) Handbook of studies on men & masculinities. Thousand Oaks, CA: Sage, 165–178.
- Nieminen, Jiri (2010) Kriittinen miestutkimus ja nomadinen feminismi. Naistutkimus – Kvinnoforskning 23:3, 31–42.
- Nieminen, Jiri (2013) Hegemonisesta maskuliinisuudesta miesten moneuteen. Kriittisen miestutkimuksen mahdollistuminen valtio-opillisessa ajattelussa. Acta Universitatis Tampereensis 1828. Tampere: Tampere University Press.
- Nikander, Pirjo (2010) Jäsenkategoria-analyysi ja haastattelun kulttuuriset järjestykset. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 242–268.
- Oinas, Elina (2004) Haastattelu: Kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 191–227.
- Ojala, Hanna & Pietilä, Ilkka (2013) Maskuliinisuuden hegemoniasta monenkirjaviin eroihin: Kriittisen miestutkimuksen avauksia vanhenemisen tutkimukseen. Teoksessa Hanna Ojala & Ilkka Pietilä (toim.) Miehistä puhetta. Miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit. Tampere: Tampere University Press, 17–37.
- Oksanen, Atte (2007) ”Kokeilkaa minua, nymfomaanit!”: Performatiivinen maskuliinisuus turkulaisilla miesrunoilijoilla. Naistutkimus – Kvinnoforskning 20:2, 31–42.
- Opetushallitus (2014) Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu. <http://vipunen.csc.fi/> (haettu 7.4.2014)
- Pease, Bob (1999) Deconstructing masculinity – Reconstructing men. Teoksessa Bob Pease & Jan Fook (toim.) Transforming social work practice. Postmodern critical perspectives. London: Routledge, 97–112.
- Pini, Barbara & Pease, Bob (2013). Gendering methodologies in the study of men and masculinities. Teoksessa Barbara Pini & Bob Pease (toim.) Men, masculinities & methodologies. Palgrave Macmillan: Basingstoke, 1–25.
- Pirkanen, Henna (2011) Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 53. Helsinki: Väestöliitto.
- Plummer, Ken (2001) Documents in life 2. An Invitation to a critical humanism. London: Sage.

Purra, Pia (1998) ”Eikö se ennen vanhaan tämä homma mennyt jotenkin toisin päin”. Heteroseksuaalisia kohtaamisia naisten ja miesten omaelämäkertoissa. Teoksessa Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkio (toim.) Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino, 73–101.

Pöysä, Jyrki (2010) Asemointinäkökulma haastattelujen kerronnallisuuden tarkastelussa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 153–179.

Riessman, Cathrine K. (2003) Analysis of personal narratives. Teoksessa James A. Holstein & Jaber F. Gubrium (toim.) Inside interviewing. New lenses, new concerns. Thousand Oaks, CA: Sage, 331–343.

Roos, J.P. (1994) Kuinka hullusti elämä on meitä heitellyt – suomalaisen miehen elämän kurjuuden pohdiskelua. Teoksessa J.P. Roos & Eeva Peltonen (toim.) Miehen elämää. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 12–28.

Roos, J.P. & Peltonen, Eeva (toim.) (1994) Miehen elämää. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Saastamoinen, Mikko (1999) Narratiivinen sosiaalipsykologia – Teoriaa ja menetelmiä. Teoksessa Jari Eskola (toim.) Hegelistä Harreen, narratiivista Nudistiin. Kuopion yliopiston selvityksiä. E, Yhteiskuntatieteet 10. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.

Sevón, Eija (2009) Maternal responsibility and changing relationality at the beginning of motherhood. Jyväskylä: Jyväskylä studies in education, psychology and social research.

Somers, Margaret R. (1994) The narrative constitution of identity: A Relational and network approach. Theory and Society 23:5, 605–649.

Soilevuo Grønnerød, Jarna (2007) Kriittinen miestutkimus, maskuliinisuus ja miehen kategoria. Nuorten rokkarimiesten sukupuoli. Musiikin suunta 29:4, 45–65.

Soilevuo Grønnerød, Jarna (2002) The use of alcohol and cannabis in non-professional rock bands in Finland. Contemporary Drug Problems 29:4, 17–443.

Suoranta, Juha (1995) Miestutkimus tulee, oletko valmis (aikuiskasvatus)? Aikuiskasvatus 15:3, 9. artikkeli.

Squire, Corinne; Andrews, Molly & Tamboukou, Maria (2008) Introduction: What is narrative research? Teoksessa Molly Andrews, Corinne Squire & Maria Tamboukou (toim.) Doing narrative research. London: Sage, 1–21.

Tallberg, Teemu (2009) The gendered social organisation of defence: Two ethnographic case studies in the Finnish defence forces. Helsinki: Hanken School of Economics.

Tehyn tutkimusryhmä (2013) Tehy tilastoina 2013. Tehyn julkaisusarja D: 1/2013. Tehy: Helsinki.

Tigerstedt, Christoffer (1994) Kotityö ja isyys uusina projekteina. Teoksessa J.P. Roos & Eeva Peltonen (toim.) Miehen elämää. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 68–85.

Tiihonen, Arto (2002) Ruumista miestä, tarinasta tulkintaa: Oikeita miehiä ja urheilijoita? Jyväskylä: Likes

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut (haettu 26.3.2014)

Veijola, Soile & Jokinen, Eeva (2001) Voiko naista rakastaa? Avion ja eron karuselli. Helsinki: WSOY.

Vuori, Jaana & Ojala, Hanna (2013) Miestutkimus ja sukupuolentutkimuksen murtuvat raja-aidat? Naistutkimus – Kvinnoforskning 26:3, 2–3.

Vänskä, Annemari (2006) Vikuroivia vilkaisuja. Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus. Taidehistoriallisia tutkimuksia 35. Helsinki: Taidehistorian seura.

Verkkolähteet

HS.fi (3.8.2013) Miesten ongelmat unohtuvat. <http://www.hs.fi/mielipide/a1375414774612> (haettu 26.3.2014)

HS.fi (5.1.2013) Armeija on pyhä lehmä. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1357279135911> (haettu 26.3.2014)

HS.fi (6.2.2013) STTK:n Sankari-isä herättää tunteita verkossa. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1360207630881> (haettu 26.3.2014)

Järvisseudun sanomat (23.2.2010) Isä ja poika opiskelivat lähihoitajiksi.

<http://www.jarviseudunsanomat.fi/index.php?name=News&nodeIDX=300> (haettu 26.3.2014)

Kaleva.fi (4.6.2013) Vihreät Naiset: Miehillä pakollinen asepalvelus tasa-arvo-ongelma.

<http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/vihreat-naiset-miehille-pakollinen-asepalvelus-tasa-arvo-ongelma/632171/> (haettu 26.3.2014)

Arhinmäki, Paavo (14.5.2013) Lisää miehiä hoitoalalle. <http://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2013/lisaa-miehia-hoitoalalle/> (haettu 26.3.2014)

Suomenkuvalehti.fi (21.6.2012, päiv. 29.11.2013) SAK:n tasa-arvovastaava: ”Nyt on miesten vuoro”.
<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/sakn-tasa-arvovastaava-nyt-on-miesten-vuoro/> (haettu 26.3.2014)

Taloussanomat.fi (11.11.2012) Nyt puhuvat isät: En halua olla pelkkä iltaisä.
<http://www.taloussanomat.fi/ihmiset/2012/11/11/nyt-puhuvat-isat-en-halua-olla-pelkka-iltaisa/201241729/139> (haettu 26.3.2014)

Työllisyysmikkeli.fi (12.12.2012) Hoiva-ala on myös miehiä varten.
<http://www.tyollisyysmikkeli.fi/yleinen/hoiva-ala-on-mynos-miehia-varten> (haettu 26.3.2014)

Yle.fi (22.2.2013) Onko hyvän isän paikka kotona.
http://yle.fi/uutiset/onko_hyvan_isan_paikka_kotona/6508810 (haettu 26.3.2014)

Yle.fi (28.12.2012) Isät innoissaan isyysvapaiden uudistuksesta.
http://yle.fi/uutiset/isat_innoissaan_isyysvapaiden_uudistuksesta/6426029 (haettu 26.3.2014)

Yle.fi (30.7.2013) ”Isä kotona lapsen kanssa on myös äidin etu”.
http://yle.fi/uutiset/isa_lapsen_kanssa_kotona_on_mynos_aidin_etu/6754524 (haettu 26.3.2014)